

Pacte Nacional per a l'Educació **OPORTUNITAT I COMPROMÍS**

Idees per al debat

Sumari

• Presentació _____	5
• Professorat _____	7
• Autonomia de centres _____	21
• Igualtat d'oportunitats i llibertat d'ensenyament en el marc del servei públic educatiu _____	31
• Família i educació _____	41
• Coresponsabilitat dels ajuntaments amb l'educació _____	57

Presentació

L'Acord per a un Govern catalanista i d'esquerres planteja, entre d'altres, la necessitat d'assolir un Pacte Nacional per a l'Educació. Aquesta necessitat neix d'una doble consideració: del fet que l'educació és una prioritat del Govern i del convenciment que els canvis que necessita el nostre sistema educatiu han de tenir el màxim consens social possible.

D'altra banda, ens trobem davant la possibilitat de comptar amb un nou marc normatiu estatal respectuós amb les competències que en matèria d'educació té atribuïdes la Generalitat de Catalunya, amb el nou horitzó que ens obre la reforma de l'Estatut d'Autonomia i amb la voluntat del Govern de Catalunya d'elaborar la llei catalana d'educació per tal d'adequar el sistema educatiu a la nostra realitat social i nacional. Totes aquestes mesures legislatives ens ofereixen una oportunitat única per millorar substancialment l'educació i aportar l'estabilitat que necessita el sistema educatiu. És en aquest context on pren la màxima importància el debat per al Pacte Nacional per a l'Educació.

Ara iniciem un procés de debat que el Departament d'Educació vol obrir a tota la comunitat educativa i al conjunt de la societat catalana. El Pacte Nacional per a l'Educació ha de ser l'expressió del compromís amb l'educació que adquireixen els diferents agents socials i educatius. El debat que ara comencem neix amb una voluntat de diàleg, una voluntat per establir un ampli consens social i polític fruit de la participació de totes les parts implicades.

Us oferim, doncs, els documents que poden servir per orientar el debat públic per al Pacte Nacional per a l'Educació. Aquests documents són el resultat d'un encàrrec que el Departament d'Educació va fer a cinc grups d'experts arran del document-guio (recull d'aportacions) elaborat inicialment pel Consell Escolar de Catalunya per encàrrec de la consellera. És per això que les opinions i propostes que inclouen no tenen per què coincidir necessàriament amb les opinions del Departament, encara que entenem que són un bon punt de partida per començar el diàleg.

Els documents han estat redactats amb estils i formes diverses, una conseqüència lògica de la diversitat dels grups i de la pluralitat dels seus membres. No obstant això, tots han estat elaborats amb la voluntat d'oferir propostes i idees que facilitin el debat. En definitiva, es tracta de documents que caldrà enriquir i matisar amb les aportacions i suggeriments recollits a partir del debat de la comunitat educativa i del conjunt de la ciutadania.

Les millores en educació no són perceptibles a curt termini; per tant, es fa necessari fomentar projectes plurianuals i establir mecanismes d'avaluació i millora. Això, però, solament és possible donant estabilitat al sistema i procurant que la legislació educativa no es vegi sotmesa a canvis continuats. En aquest sentit, amb el Pacte Nacional per a l'Educació s'ha de

poder donar un sòlid fonament a la futura llei catalana d'educació per tal d'oferir un marc de confiança i seguretat als centres i a les famílies.

A diferència d'altres ocasions en què s'ha plantejat un debat a l'entorn del sistema educatiu de manera molt general, ara es pretén que aquest sigui el més concret possible. Dit d'una altra manera, passar de les grans línies a polítiques concretes que permetin d'incidir significativament en la vida dels centres.

Es pretén, doncs, no sols acostar l'acció educativa a l'entorn més proper d'escoles i instituts, sinó donar una nova dimensió al reconeixement del protagonisme que tenen els diferents agents educatius: professorat, famílies, entorn social, Administració local i Administració educativa en els processos d'ensenyament i d'aprenentatge. Aquesta nova dimensió comporta més autonomia per als centres i implica, també, l'assumpció de noves responsabilitats dels diferents agents educatius i, consegüentment, fa del principi de rendició de comptes un instrument fonamental per a la millora educativa.

Els currículums no formen part del debat per al Pacte Nacional per a l'Educació, tot i que una reflexió crítica sobre l'educació no pot donar-se per acabada sense fer-hi referència. Per això, el Departament d'Educació, a través de la Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, posarà a debat aquesta qüestió durant els pròxims mesos.

S'han previst diferents camins per afavorir la participació en el debat. En primer lloc, els ciutadans i les ciutadanes de manera individual podran fer-ho a través del portal electrònic que s'ha creat amb aquesta finalitat. Una segona via de participació la constitueixen els consells escolars de centre, de localitat i territorials; per a això el Consell Escolar de Catalunya —màxim òrgan de participació de la comunitat educativa catalana— recollirà les aportacions d'aquests òrgans i, al mateix temps, debatrà els documents entre els seus membres, d'acord amb la seva autonomia de funcionament. A l'últim, els grups d'experts recolliran, mitjançant la fórmula que determinin, l'opinió i les propostes de les diverses entitats i organitzacions del món educatiu.

Només ens resta encoratjar-vos a participar en el debat, amb la seguretat que sols és possible millorar l'educació amb les aportacions que fem des dels diferents àmbits socials i des de la responsabilitat que compartim les famílies, el professorat, la societat i l'Administració educativa.

Ramon Simon i Campà
Coordinador de Política Educativa

Francesc Colomé i Montserrat
Director de Planificació Educativa

Barcelona, gener de 2005

Professorat

COORDINADOR:

JOSEP M. TERRICABRAS

MEMBRES DEL GRUP DE TREBALL:

JOSEP ALSINET, JAUME CELA, ALBERTO DEL POZO I NEUS SANMARTÍ

La funció docent

El professorat constitueix l'eix bàsic del sistema educatiu. En els darrers anys, sobre els docents han descansat, sovint en condicions difícils, el pes i la responsabilitat més grans a l'hora d'implementar el nou sistema educatiu que, des de la LOGSE, ha passat per diverses etapes. A l'hora d'emprendre la preparació de la llei catalana d'educació, és just començar reconeixent els mèrits concrets pels docents durant tants anys de treball abnegat i eficaç. Gràcies a ells som on som i tenim al davant perspectives més bones que no pas anys enrere.

En el primer apartat d'aquest document dedicat al professorat, i a partir de l'experiència assolida, volem caracteritzar el perfil del professional docent que sembla més adequat a les competències, aptituds i actituds professionals que calen per assolir els grans objectius de la nova llei. Concentrem aquest perfil en sis grans eixos íntimament interconnectats.

a) **Aptitud tutorial.** El docent ha de vertebrar la seva funció d'ensenyant-educador a través de l'aptitud tutorial. Ha de ser un professional que aculli els alumnes sense reserves i atengui les seves necessitats. En aquest sentit, ha de disposar de les competències adequades per a la comunicació en els diferents formats i suports. Perquè el docent ha d'assumir, finalment, la responsabilitat de fer possible que els ciutadans tinguin la seva manera pròpia d'aprendre i aconseguir, així, que la societat de la informació i la comunicació sigui realment la societat del coneixement.

b) **Formació personal.** Per dur a terme la tasca bàsica d'atenció i formació dels alumnes, és imprescindible que el docent tingui una bona formació personal que integri aspectes emocionals, intel·lectuals i morals: ha de tenir, doncs, equilibri, autoestima i capacitat d'empatia amb els altres, ha de disposar d'un bon nivell cultural que aportï base i solidesa als seus coneixements especialitzats i a un pensament autònom i crític, i ha de ser una persona moralment fiable, que tingui i que generi respecte en les actituds, coherència en els comportaments i estabilitat en la convivència a l'aula.

c) **Model pedagògic obert.** Perquè la formació i els coneixements dels docents puguin tenir una bona traducció en la pràctica docent, s'han de correspondre amb un model pedagògic

basat en una concepció constructivista, social, cultural i emocional de què representa ensenyar i aprendre; així mateix, s'han de correspondre també amb una constant disposició a incorporar les innovacions contrastades que s'adiguin amb aquest model pedagògic.

d) **Atenció al context.** El docent ha de ser competent per relacionar la seva tasca amb el context local de la comunitat escolar i amb el context nacional i fins i tot internacional, a partir d'un ús professional adequat i actualitzat de les tecnologies de la informació i la comunicació. Per això, el docent també ha de ser coneixedor dels serveis i dels professionals que intervenen en l'entorn educatiu dels infants i joves, i ha de ser competent per treballar tenint en compte entorns diversos.

e) **Respecte i exigència.** La referència principal de la funció docent ha de ser la integració social i la promoció personal de tots els infants i joves, reconeixent que la diversitat és una característica inherent a les persones i a les comunitats. El docent, doncs, ha de ser competent per reconèixer les diferències i, fins i tot, per fer-les créixer quan calgui, així com per combatre les desigualtats quan hi siguin. Ha de tenir incorporada la cultura de la negociació i la mediació a l'hora de gestionar i resoldre el conflicte, ha de ser competent per aplicar les estratègies que fan possible la seva aplicació pràctica, i ha de ser capaç d'incorporar aquesta cultura com un contingut més d'aprenentatge per als seus alumnes.

f) **Cooperació.** El docent ha de ser competent per a una intervenció docent cooperativa, vinculada al projecte educatiu del centre i del municipi. Per això, el docent ha de ser competent per desenvolupar una tasca d'orientació a les famílies i per facilitar la col·laboració de la família en l'assoliment de les finalitats educatives que el centre concreti per als seus fills.

Formació inicial per a l'accés a la professió docent

1. Allò que s'ha de demanar a tots els qui vulguin ser docents és que disposin de coneixements no solament relacionats amb els continguts que hauran d'ensenyar, sinó també amb la manera d'ensenyar-los i amb la manera d'educar l'alumnat, ara i en el futur. Això exigeix també que els candidats a docents dominin aquelles habilitats i aptituds que després els exigiran en la pràctica professional. Al capdavant, moltes d'aquestes habilitats i aptituds són les que els alumnes hauran d'aprendre i, evidentment, no les podran aprendre si no els són proposades. (En aquest sentit, vegeu els cinc eixos enunciats a l'apartat "La funció docent".)

2. La formació inicial dels docents tindrà una base comuna molt important, independentment de l'etapa educativa en què exerceixin. Això es podrà aconseguir amb la presència equilibrada dels blocs següents:

a) Un camp del coneixement que, a primària, serà general en diverses àrees i més específic

en una d'elles, i que, a secundària, serà específic en una àrea i més general en almenys una altra.

- b) El domini teòric i pràctic del model pedagògic constructivista, social, cultural i emocional.
- c) Per tal de desplegar una acció tutorial adequada a les necessitats del seu alumnat i del seu entorn d'influència, cal el coneixement de les característiques psicològiques i socials del tram d'edats de les persones a les quals s'adreça la intervenció docent.
- d) El coneixement significatiu del conjunt de serveis que, amb finalitats directament o indirectament educatives, intervenen en les persones a les quals s'adreça l'actuació docent.
- e) Un molt bon domini lingüístic i de les TIC.
- f) Els continguts assenyalats més endavant, dins l'apartat b) de "La salut laboral del docent".

Hi haurà, però, és clar, especificitats que s'hauran de tenir en compte segons els nivells.

En tot cas, s'ha de demanar un nou model de professorat per a tot l'ensenyament no universitari, amb títol de llicenciatura per a tothom o títol equivalent en el nou marc universitari.

[Caldria superar, doncs, el concepte tradicional de "funcionari", que no sembla compatible amb la noció de funció docent exigible per al segle XXI. Convé, doncs, superar el concepte de "plaça en propietat definitiva", concepte que és molt del segle XIX. S'hauria de substituir per un model més flexible, amb la garantia d'una estabilitat mínima en el centre i amb l'obligació de no cessar voluntàriament durant aquest període. El nou model de professorat hauria de garantir als docents les condicions de seguretat, estabilitat i tranquil·litat necessàries per dur a terme la seva feina i sense les quals la tasca docent difícilment podria ser eficient i eficaç. En tot cas, es tracta d'adonar-se que allò que és realment decisiu és allunyar-se del corporativisme propi d'un "cos de funcionaris", per poder potenciar al màxim una funció més efectiva dels docents, més lligada a les tasques assignades al seu lloc de treball en el context de l'equip docent i de l'organització del centre.]

3. Pel que fa a l'obtenció de la titulació —del mateix nivell universitari per a tot el professorat—, es poden preveure tres possibilitats:

1. Titulació d'infantil-primària: consistiria en estudis de grau globals per a tots els mestres, seguits d'un postgrau d'especialització en infantil i primària.
2. Titulació de primària-secundària obligatòria: consistiria en estudis de grau de la titulació de primària, seguits d'un postgrau d'especialització en continguts corresponents a una àrea de l'educació secundària obligatòria.
3. Titulació de secundària: consistiria en estudis de grau especialitzats ("continguts"), seguits d'un postgrau d'especialització professional.

3.1. En el cas dels mestres, l'objectiu és que la majoria pugui obtenir un grau en algun àmbit de coneixement (educació infantil o primària) i que posteriorment es cursin postgraus

més especialitzats —en totes les àrees, no solament en les actuals—, en funció de l'edat dels alumnes i de continguts didàctics relacionats amb alguna àrea (o àrees) de coneixement. (En el concepte “àrea” s’hi ha d’encabir, com a especialitat docent del cos de mestres, la d’educació primària, que dona competència per impartir plenament els continguts de llengua, matemàtiques, i ciències socials i experimentals.)

En alguns casos caldria, a més, o bé alguna prova o certificació per ser mestre de cada especialitat (música, educació física, llengua estrangera, plàstica, ciències, llengua, etc.), o bé tenir en compte la nota d’aquestes matèries obtinguda en el grau. L’especialització tindria sobretot la funció de preparar els mestres que, a cada centre, haurien de tenir més coneixements en una determinada matèria per tal d’orientar el treball dels companys en l’àrea corresponent (fent de “cap de seminari”) i per tal fins i tot d’impartir aquella matèria, si els mestres tutors del curs creguessin que no estan prou capacitats per fer-ho.

Un element central de la formació del mestre ha de ser el període de pràctiques, que serà equivalent a un curs complet en un centre ordinari i amb el seguiment proper d’un docent en actiu. El triangle estudiant —escola de pràctiques— facultat s’ha de mantenir actiu al llarg de tot el període de formació. Això comporta la selecció molt acurada dels centres de pràctiques i dels professors tutors, de manera que s’asseguri la necessària coherència entre els sabers que s’aprenen a la universitat i els sabers que es viuen i posen en pràctica en els centres escolars. S’establirà un protocol de selecció, formació i seguiment de professionals en actiu amb una pràctica professional orientada en les línies estratègiques de la formació inicial, que actuaran com a tutors en la fase pràctica dels futurs docents.

3.2. En el cas dels professors de secundària, s’ha de plantejar la formació en una primera especialitat per impartir tant a nivell d’ESO com de batxillerat, i en una segona per impartir com a mínim a nivell d’ESO. La formació més professional es plantejaria en el postgrau, cosa que no exclou que en el grau poguessin cursar alguna assignatura més professional a fi de disposar de criteris per poder optar més clarament per aquesta formació en el postgrau.

3.3. Tant per al professor de primària com per al de secundària que ja ho és actualment, es podrien reconèixer altres vies de competència docent no necessàriament lligades a la seva especialitat com a funcionari d’un cos, estenent potser el format actual de les habilitacions docents a partir de la formació inicial, la formació permanent i l’experiència professional degudament contrastada.

4. Per superar el postgrau de professionalització docent caldria superar també un curs de pràctiques. Així, els criteris i les condicions d’idoneïtat per exercir la funció docent, les donaria la titulació universitària corresponent (grau més postgrau), juntament amb la superació (avaluada) d’un període mínim d’un curs d’inducció tutorat i tutelat, realitzat en un centre amb contracte laboral en pràctiques. La selecció per accedir a aquest curs d’inducció es po-

dria fer a partir de la nota del postgrau. La tutorització la farien un tutor del centre i un altre de la universitat. Els estudiants haurien d'anar periòdicament a la universitat per trobar-se amb els companys, analitzar críticament la seva pràctica, i rebre ajudes per repensar-la.

Aquest curs d'inducció —amb sou diferenciat i càrrega docent també diferenciada, tant per a l'induït com per al tutor— es podria fer indistintament en un centre privat concertat o en un de públic, sempre que els centres reunissin un conjunt de condicions que caldria definir (existència de tutors qualificats pedagògicament i d'un projecte educatiu coherent). No seria raonable que un tutor tingués més de dos alumnes d'inducció, com tampoc no seria bo que molts alumnes d'inducció coincidissin en una mateixa escola.

Al final del procés s'obtindria la idoneïtat a partir de l'avaluació que haurien de fer els dos tutors. Es podria allargar el període d'inducció quan el primer període no fos avaluat positivament. Haurien de ser els avaluadors els que recomanessin aquesta segona oportunitat. Després d'això, quedaria consolidada la idoneïtat per accedir a la professió docent.

Aquesta idoneïtat seria necessària per exercir a l'escola pública i a la privada.

5. Una experiència àmplia en els nivells no universitaris, així com coneixements en els camps de saber corresponents (didàctica, pedagogia, psicologia...), serien una bona dotació tant per a una part del professorat universitari com per al no universitari, que podrien compartir la seva dedicació entre la docència no universitària i la universitària. La selecció dels docents que farien aquesta docència compartida correspondria a cada universitat, amb l'establiment de convenis o de comissions de servei a temps parcial.

Accés a la funció pública docent per concurs-oposició

L'accés lliure

L'actual sistema de selecció —basat fonamentalment en la comprovació dels coneixements en un moment donat per un tribunal d'experts— no és el més adequat per assolir una selecció òptima. D'altra banda, quasi tot el pes de la selecció recau en la fase d'oposició, mentre que la fase de pràctiques —fonamental per comprovar la idoneïtat dels aspirants davant les situacions reals de les activitats docents a l'aula i en les relacions amb els equips del centre—, està devaluada i —malgrat el que diuen les convocatòries— no és selectiva, ja que l'absoluta majoria dels aspirants la superen, en gran part perquè la normativa actual impedeix als tribunals incloure en les seves propostes un nombre d'aspirants superior a les places convocades.

El requisit indispensable per participar en una selecció seguint els mecanismes del concurs-oposició és tenir la condició d'idoni en funció de les especialitats convocades. (Els candi-

dats que, per venir d'un procés de formació anterior, hagin obtingut el títol de mestre en un període determinat o estiguin en possessió del CAP o del CQP podran ser declarats, a tots els efectes, com assimilats als idonis, si bé la idoneïtat hauria de ser inicialment més ben puntuada que la condició d'assimilat a idoni. Als interins actuals que volguessin que els anys d'interinatge els fossin reconeguts, se'ls hauria de demanar que passessin una avaluació especial que els donés la "idoneïtat". Un cop passada, haurien de tenir més bona puntuació inicial que no pas un ensenyant que no hagués estat mai contractat.)

La prova entre candidats idonis no hauria de centrar-se bàsicament en coneixements de "continguts" —ja avalats pel grau i el postgrau acreditats—, sinó que hauria de fonamentar-se en coneixements didàctics, que s'haurien de manifestar en la capacitat d'exposició i d'elaboració pràctica d'algun tema o qüestió. A més, també hauria de comptar la nota mitjana dels estudis anteriors.

Així s'acabaria la primera part del concurs-oposició. El candidat que hagués superat amb èxit aquesta primera part seria nomenat funcionari en pràctiques durant un curs. Un cop superat amb èxit aquest any de docència en el centre (amb avaluació positiva del consell escolar i de la Inspecció), el candidat hauria acabat les dues fases del concurs-oposició i seria nomenat funcionari docent de carrera.

Els candidats que haguessin passat la primera part del concurs-oposició, però no la segona, quedarien habilitats per als següents tres anys i podrien presentar-se a noves convocatòries de centres sense haver de repetir, durant aquell temps, les proves teòriques del concurs-oposició.

Així, doncs, l'accés a la funció pública docent per concurs-oposició tindrà també com a element principal la valoració positiva de la seva activitat docent durant un curs en un centre públic.

L'accés del professorat interí

L'avaluació positiva de l'experiència prèvia del personal interí hauria de formar part del procediment selectiu, com a instrument vàlid perquè els tribunals mesuressin la idoneïtat dels aspirants, comprovada per la Inspecció educativa i pels responsables directius dels centres durant la seva activitat com a professors interins. Per tant, aquesta valoració positiva prèvia hauria de ser tinguda en compte pels tribunals en la fase de concurs-oposició i hauria de modificar la qualificació final de les proves, com a reconeixement de la capacitat dels aspirants per exercir la docència.

Incorporació a l'activitat docent per selecció del centre

Provisió de places vacants en centres públics docents

Un percentatge per determinar és el del nombre de places d'un centre amb un projecte reconegut que podran ser cobertes per docents —idonis o funcionaris docents— tenint en compte les necessitats específiques del projecte educatiu de centre. Aquestes adscripcions es faran per concurs públic en un temps predeterminat.

El consell escolar de cada centre haurà d'aprovar el perfil professional de les places que necessita cada any per completar la seva plantilla, d'acord amb les directrius de l'Administració, i amb indicació dels criteris de selecció. Els professors que ho vulguin (siguin nous o provinents d'altres centres) s'hi podran presentar, fent constar els aspectes del seu currículum que al seu parer s'adeqüen a la convocatòria.

L'accés es farà en funció del PEC, donant satisfacció a les necessitats del centre. El PEC mateix haurà d'estar elaborat amb autonomia i haurà de disposar de recursos, de manera que necessita basar-se en un clima de confiança amb l'Administració. El procés d'accés al centre ha de ser públic i transparent, i ha de preveure sempre la possibilitat de recurs i d'arbitratge.

En la comissió de selecció hi ha d'haver, almenys, el director del centre, algun membre no docent del consell escolar i membres dels serveis de les administracions educatives. L'antiguitat en la carrera docent pot tenir un pes, però s'ha de ponderar molt més el currículum teoricopràctic del candidat. L'entrevista personal hauria d'ocupar un lloc central.

La provisió inicial serà per a un període d'un any, renovable anualment si l'avaluació és positiva.

Els candidats nous que no fossin seleccionats per cap centre passarien a formar part del grup de professors interins —per a substitucions llargues— o del de professors assignats a centres que no haguessin pogut fer la selecció pel sistema autònom i als quals s'assignessin professors per sistemes més centralitzats.

Els candidats provinents d'altres centres que no puguin accedir a cap centre nou continuaran en el centre on treballaven.

Les comissions de servei en un centre es consideraran sempre vinculades a un projecte de centre reconegut i validat per l'administració educativa competent i amb una relació concreta amb el desplegament d'aquest projecte de centre.

En aquesta mateixa línia, l'escola no hauria d'incorporar en el seu si professionals no do-

cents. És l'escola la que s'ha d'obrir a l'entorn i s'ha de posar en contacte amb altres serveis (socials, sanitaris, etc.), però la tasca docent i tutorial s'ha de reservar als professionals docents.

En el cas de l'escola privada, cada centre farà la seva selecció pel sistema legalment establert, entre candidats idonis.

La contractació de professorat interí

S'ha de preveure la funció dels "interins" o "substituts", que actuaran només per cobrir baixes de temps curt per donar resposta ràpida i eficaç a necessitats docents reals. Només podran ser substituïts els docents que hagin obtingut la idoneïtat prevista en el punt 1 de "Formació inicial per a l'accés a la professió docent".

Convé determinar quina és la unitat de gestió de les substitucions que, en tot cas, ha de respondre a la necessitat d'una gestió descentralitzada. En la selecció del personal interí, hi hauria d'intervenir l'equip directiu del centre d'una manera més important que en l'actualitat, per tal d'introduir valoracions més qualificades, que superessin la situació actual en què l'únic mèrit dels interins és la seva antiguitat (escalafó, com passa també en el cas dels funcionaris). La valoració dels interins per part del centre docent hauria de respectar prou la transparència en l'aplicació dels criteris, com en tota avaluació. Entre altres, es podrien tenir en consideració aquests criteris:

- L'avaluació positiva de la docència
- La formació específica relacionada amb el lloc de treball
- L'experiència concreta realitzada en el mateix lloc de treball
- La implicació en el projecte de centre i en les seves activitats
- L'experiència docent en la mateixa especialitat

Els interins no haurien de quedar al marge de la carrera docent, i per tant, caldria avaluar-los com es fa amb qualsevol altre professor, amb les conseqüències professionals i retributives corresponents.

Formació i promoció

La formació permanent

El currículum marca decisivament la tasca dels docents. Cal revisar, doncs, també el currículum. L'acceptació d'un currículum mínim obligatori no exclou que cada centre elabori prioritats pròpies. Aquesta és una qüestió molt bàsica que supera l'acció de cada docent par-

ticular i que s'ha de poder plantejar de manera global, com a política de centre. És al centre, doncs, a qui més interessa la formació permanent dels seus membres.

Convé tenir present que el docent té, amb relació als alumnes, el deure de mantenir-se en una formació permanent que aquests li poden exigir, i que, amb relació a l'Administració, és el docent qui té el dret d'exigir aquesta formació a l'Administració, la qual té el deure de facilitar-la-hi. Aquests deures del docent i de l'Administració són els marcs de referència obligada per a establir les línies generals de qualsevol projecte de formació permanent.

a) L'horari laboral de tot professor ha d'incloure, doncs, unes hores bàsiques de formació permanent. Aquestes hores s'han d'orientar fonamentalment a:

- la formació en relació amb els projectes d'innovació a mitjà termini que promogui el centre, orientada a la dinamització de la feina i a la coordinació dels departaments i dels "cícles", de manera que es fomenti la reflexió pedagògica en el seu marc;
- la formació en relació amb aspectes que el centre consideri prioritaris per al seu bon funcionament (per exemple, caps de departament, persones a les quals se'ls encomanen tasques noves, millora d'un tema específic, etc.).

b) També s'hauria de promoure que cada ensenyant pogués ampliar la seva formació fora de l'horari laboral:

- a partir de cursos de postgrau o mestratges;
- participant en cursos d'actualització cultural, científica, tecnològica o didàctica.

c) L'Administració hauria d'assegurar que la formació (a) i (b) es pogués dur a terme:

- estimulant la formació en el centre (o de departaments de diferents centres) en relació amb projectes d'innovació. Aquests projectes haurien de fer-se a mitjà termini (no té massa sentit canviar de projectes cada any). Sempre que fos possible, s'hauria de fomentar la realització d'aquests projectes d'innovació en col·laboració amb projectes de recerca universitaris. Al final s'hauria d'avaluar si han tingut incidència en canvis reals en el centre;
- formant formadors que poguessin assessorar els centres o coordinar seminaris, estimulant la constitució de "grups de treball" que a la vegada es coordinessin en el marc d'algun projecte comú a més llarg termini (no tindria massa sentit l'existència de grups de treball aïllats);
- promovent plans de formació limitats en el temps per a professorat implicat en noves temàtiques, amb necessitats específiques o "reciclatges". En especial, en relació amb el professorat novell i amb la implantació de les TIC a l'aula o amb el coneixement de llengües estrangeres;
- facilitant la "mobilitat per a la formació" (intercanvis entre centres, llicències d'estudis o sabàtics, congressos i trobades de professors, participació en cursos de formació a d'altres indrets, etc.);

- estimulant l'organització per part de les universitats de postgraus i mestratges orientats al professorat en actiu i afavorint que els costos per al professorat no fossin alts.

d) S'haurien d'instaurar mecanismes d'autèntica avaluació del centre, per millorar-ne les pràctiques individuals i col·lectives. Per a tal fi, hi hauria d'haver un òrgan del sistema educatiu que fes expressament l'avaluació del centre i del professorat. Ambdues avaluacions haurien d'anar lligades.

La promoció professional

La LOCE ha confós els conceptes de “carrera docent”, “carrera professional” i “promoció interna”, dedicant tota una disposició addicional a la carrera docent, quan el seu contingut es limita a la promoció interna o promoció dels funcionaris d'un cos a un altre, sigui de grup superior o del mateix grup. De fet, s'ha dissenyat únicament la carrera des del cos de mestres, passant pel cos de professors de secundària i pel de catedràtics, per acabar en el cos d'Inspecció educativa. La nova carrera docent hauria de fer possible una promoció sense haver de canviar de nivell d'ensenyament i hauria de ser compatible amb el desenvolupament de l'activitat professional ordinària en el mateix centre i sense haver d'abandonar el lloc de treball ocupat.

a) El reconeixement professional es podria fer amb reduccions de tasques docents i/o amb incentius professionals o econòmics. Dintre de la professió docent, i sense necessitat de canviar de centre o de lloc de treball, i encara menys de cos, al llarg de la vida professional, els professors han de poder gaudir, igual que la resta de funcionaris, del dret a la promoció professional i econòmica, amb la possibilitat d'assolir diferents “esglaons professionals” (graons o graus) que comportin unes millores substancials en les seves retribucions.

b) Entre els aspectes que cal valorar, a l'hora de reconèixer al professorat la seva tasca docent i la seva dedicació en la formació contínua, s'haurien de tenir en compte:

- els serveis en la gestió dels centres, en la dinamització de la feina i la coordinació dels departaments i dels “cicles”, de manera que es promoguéssin la reflexió pedagògica i la innovació en el seu marc, avaluant-ne la qualitat;
- el treball a l'aula, reconeixent la qualitat com a “mestre” o “professor”. Es podria fer a partir de l'informe de la Inspecció, del de la direcció del centre, de la publicació en revistes del treball fet, etc.;
- la participació en activitats de formació permanent sempre que es pugui avaluar que han implicat efectivament canvis en la pràctica;
- el treball en xarxa en el marc de la col·laboració de l'escola amb altres institucions externes (ajuntaments, Comenius, altres institucions...);
- etcètera.

Aquests reconeixements s'haurien de fer amb rigor, a petició de l'interessat o a proposta d'algun company, presentant el currículum i amb l'informe previ de la inspecció i la direcció del centre.

c) Quan s'obtinguessin avaluacions positives, els incentius —que podrien comportar adequacions de l'horari lectiu, millores retributives o còmput de mèrits— podrien ser dels tipus següents:

- Ser professor “tutor” de pràctiques. (La universitat amb la qual s'hauria de treballar, també hauria de poder intervenir en la selecció de candidats.)
- Ser cap de departament i/o responsable de diverses coordinacions pedagògiques.
- Facilitar la mobilitat per fer algun projecte en un altre centre i la possibilitat d'accedir a treballar en centres de recursos, Institut de Ciències de l'Educació (ICE)...
- Possibilitat d'accedir a la funció inspectora.
- Accés a llicències d'estudis amb avaluació final.
- Incentius econòmics que resultessin positivament discriminadors i que comportessin l'adquisició estable de “graus” o categories professionals, sense implicar cap classificació per “cossos”.
- Etcètera.

d) El sistema retributiu docent s'ha d'adequar a la realitat de la vida dels centres, tenint més en consideració l'ocupació del lloc de treball que la pertinença a un cos o l'antiguitat de serveis prestats, ja siguin triennis o sexennis. En les retribucions han d'incidir, per tant, els factors següents:

- més dedicació al centre, sempre que aquest increment d'hores de presència en el centre es puguin fer en bones condicions d'aprofitament;
- grau d'implicació en el projecte del centre;
- participació en activitats educatives complementàries i extraescolars;
- dedicació a activitats d'innovació i investigació educatives;
- responsabilitats especials (directives i de coordinació, tant amb altres professors del centre com amb el seu entorn);
- impartir activitats de formació dintre i fora del centre;
- responsabilitat en les tutories dels professors en pràctiques i interins novells.

e) S'ha de subratllar la necessitat d'una formació específica per als equips directius. No s'ha d'anar, però, a la creació de cap “cos de directors”.

f) A partir d'uns quants anys d'exercici de la professió, es concretaran protocols flexibles per, sobre la base de la negociació, anar adaptant l'activitat del docent a les seves possibilitats reals i a les necessitats del servei. Convé plantejar i regular la progressiva retirada dels docents de les aules a partir d'una determinada edat, en molts casos promovent la seva participació en tasques no estrictament de docència clàssica. Entre aquestes tasques, tindran

una especial rellevància les dirigides a facilitar la transferència de "l'ofici" a partir de la col·laboració amb els nous docents.

La salut laboral del docent

a) Les polítiques sobre salut laboral i riscos laborals dels docents es basaran en la detecció de les malalties més presents en l'exercici professional i en la selecció dels factors de risc més significatius, per tal de reduir-los a partir de la prevenció, el seguiment del cas durant la teràpia i la preparació amb cura i flexibilitat de la reinserció.

Es preveuran figures administratives molt flexibles que, quan el procés de recuperació així ho aconselli, permetran substituir la baixa laboral per propostes d'activitat perfectament compatible amb el procés de recuperació i orientades al futur procés de reinserció, que es basarà en un pla d'acollida a la normalitat en què han de participar el Tècnic de Salut Pública de l'Administració educativa, la Inspecció i l'equip directiu del centre. Aquest pla ha de caracteritzar-se per la gradació, la flexibilitat i el seguiment raonable per part dels responsables de salut.

La salut laboral dels docents i, en conseqüència, els riscos laborals més importants són:

- Els problemes de columna vertebral que pateix el professorat d'educació infantil
- Els problemes de cordes vocals
- Els problemes d'equilibri psicològic i emocional

b) En la formació inicial dels docents s'inclouran continguts de:

- educació postural i formació en exercicis de manteniment físic específic;
- formació en foniatria i educació per a l'ús i manteniment de la qualitat de la veu;
- educació emocional i d'estratègies per millorar la relació del docent amb l'alumnat, la família i els companys professionals.

c) En termes de prevenció, caldrà estudiar:

- El mobiliari i el disseny dels espais d'educació infantil que redueixin els moviments de risc dels docents.
- La reducció de la contaminació acústica i de partícules en suspensió, així com dels canvis de temperatura massa sobtats. També s'han d'analitzar els efectes preventius d'estratègies d'aula que redueixen els temps de comunicació al gran grup, centrant més la intervenció docent al petit grup o l'atenció més individualitzada dins de l'aula.
- Programes de millora del clima relacional en els centres escolars i de foment del component cooperatiu de l'activitat dels docents.

d) L'Administració educativa disposarà de mecanismes per retirar totalment o parcial el docent de la seva tasca, quan les condicions de la seva salut així ho aconsellin. Es farà a pe-

tició de l'interessat o d'ofici quan sigui imprescindible. El procés de detecció, diagnòstic, seguiment de la teràpia i reinserció seran dirigits pel corresponent Tècnic en Salut Pública de l'administració educativa.

La Inspecció educativa

El desplegament de la nova llei d'educació catalana s'hauria de basar, entre altres, en tres aspectes que haurien de ser centrals per a l'assoliment dels seus objectius:

a) El desplegament d'un projecte educatiu que expliciti les grans línies estratègiques de l'educació per al país, afavorint la concreció successiva de projectes educatius territorials i de projectes educatius de centre, fidels tant a les línies estratègiques dels projectes educatius que els emmarquen com a les necessitats i característiques dels respectius territoris i comunitats educatives.

b) La implementació de la cultura de l'avaluació en el conjunt del sistema educatiu que es concreti en diagnòstics fiables, seguiments àgils i implicats dels processos, i avaluacions flexibles i compartides de resultats.

c) L'establiment de protocols d'avaluació del professorat, tant inicial com estable, en la qual es basi tota la política d'accés a la professió, a la funció pública i a un centre concret.

En un context d'autonomia real dels territoris i dels centres per establir els seus projectes educatius, les funcions de control i de supervisió que se li encomanen actualment a la Inspecció Educativa haurien de ser revisades i complementades amb altres funcions tan o més importants. Per això, caldria que la Inspecció Educativa es centrés en les funcions d'assessorament, d'avaluació de projectes i d'avaluació de la funció docent, redefinint, si cal, el perfil dels seus membres, les condicions d'accés, de permanència al servei i de formació permanent dels inspectors d'educació, per tal de garantir un màxim nivell de competència per assumir aquestes funcions, especialment claus en el desplegament de projectes educatius flexibles, contextualitzats i identificats com a propis per les respectives comunitats educatives.

En aquesta línia, caldria entendre que s'ha de potenciar una funció inspectora no permanent, que ha de ser desenvolupada pels funcionaris docents.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

1. Atesa la realitat a què el docent ha de fer front, quins són els elements que poden caracteritzar més bé el perfil del professional docent?
2. ¿S'ha d'anar cap a un nou model de professorat per a tot l'ensenyament no universitari, que superi els corporativismes i faci més efectiva i flexible la funció dels docents? Com es podria imaginar, aquest model?
3. Quines condicions haurien de reunir els centres que acollissin, en l'any de pràctiques, els candidats a accedir a la professió docent?
4. Com hauria de ser la participació del centre en la provisió d'algunes places vacants sobre la base del seu projecte educatiu? Com s'haurien d'articular les garanties d'una bona selecció dels candidats?
5. Si s'accepta el principi que la funció bàsica de qualsevol docent és el seguiment tutorial dels seus alumnes, l'escola hauria d'incorporar en el seu si professionals no docents, o bé s'hauria d'obrir per buscar la col·laboració professional de serveis externs a l'escola?
6. Quins haurien de ser els principals objectius i continguts de la formació permanent dels docents?
7. Quins haurien de ser els incentius per a la promoció professional? A quins criteris haurien de respondre?
8. L'exercici de les funcions directives, requereix una major preparació prèvia i continuada? De quin tipus?
9. Quins són els riscos laborals més importants per a la salut del docent? Com s'haurien de tractar?
10. Quines tasques s'haurien de subratllar i potenciar per a una funció inspectora més adequada a les necessitats dels centres i del sistema educatiu?

Autonomia de centres

COORDINADORA:

MARINA TOMAS

MEMBRES DEL GRUP DE TREBALL:

CARME ARMENGOL, EUGENI GARCÍA, JOAN MARTÍ, JOAQUIM NÚÑEZ I MARIA ROYO

Consideracions prèvies

Cercar un pacte sobre l'autonomia de centres entre totes les parts implicades en l'educació sembla una tasca engrescadora si entenem l'educació com un bé comú, com un instrument per a la millora i el progrés social i de les persones, en el qual estem tots interessats i en el qual tots hi tenim molt a veure.

L'Administració educativa és a qui correspon la responsabilitat global del funcionament del sistema educatiu. Però això no és obstacle perquè tingui lloc una assumpció de responsabilitats més àmplia als centres i territoris, amb l'objectiu d'assolir una millora en el funcionament i resultats de l'acció educativa als centres.

Les finalitats que motiven la necessitat d'autonomia dels centres són variades. En primer lloc ens guia la convicció que un ensenyament de qualitat ha d'adequar-se tant a la realitat socioeconòmica i cultural de l'entorn com a la societat global, canviant i diversa. L'autonomia ha de comportar una més gran rapidesa en la resposta a les demandes del medi i això demana que el centre educatiu tingui més poder per decidir què fer i com fer-ho i quins recursos són els més adients.

Les responsabilitats de l'Administració educativa, avalada pel vot democràtic, s'han d'ajustar a les disposicions constitucionals i globals: drets de les persones, grans fites de l'educació, titulacions, determinació de recursos econòmics, etc., però hi ha responsabilitats més específiques que s'han d'exercir més a la vora de l'usuari.

Per això moltes instàncies interessades (Administració educativa, centres, sindicats, col·legis professionals, moviments de renovació, Informe PISA, orientacions de la Unió Europea, etc.) reclamen un increment significatiu en l'autonomia dels centres docents pel fet que es considera una eina fonamental per a la millora del servei educatiu i la seva qualitat.

S'espera també que l'autonomia de centres ens porti a una més gran eficàcia i eficiència en la gestió del servei públic de l'educació, a la superació de la minuciositat de les normes, a respostes més adequades a les demandes del context, a un major desenvolupament pro-

fessional dels docents i a un increment notable del reconeixement social de la feina del professorat.

Cal considerar, però, que tots els centres no són iguals i seria anar en contra de l'autonomia pretesa convertir el seu exercici en un format igual per a tothom. L'autonomia no es té, s'exerceix. Caldrà valorar correctament el grau d'autonomia que cada centre necessita i està en condicions de gestionar, així com la distribució de responsabilitats entre l'Administració educativa, la comarcal, la municipal o de zona, i la del centre.

Aquest fet exigeix un notable canvi de mentalitat —tant a l'Administració, que haurà d'acostumar-se a tractar singularment la diversitat dels centres i la dels territoris, com en la diversitat dels professionals de la comunitat educativa. Tots els agents implicats en el servei educatiu hauran d'aprendre a escoltar amb doble oïda: l'una atenta als grans requeriments del sistema educatiu i l'altra sensible a les necessitats dels seus alumnes, famílies, i institucions o entitats dels seu territori.

Això ens porta a considerar que l'exercici de l'autonomia requereix clarament compartir tres principis bàsics:

- La **voluntat del centre** de voler un major grau d'autonomia i un equip de **professionals preparat** per exercir-la. Per exercir l'autonomia de gestió és imprescindible que el centre estigui en condicions d'utilitzar-la. La preparació del centre educatiu fa referència a la capacitació tècnica de l'equip directiu, a la dels professionals del centre i també a la participació dels principis de compromís, coresponsabilització i rendició de comptes.
- **Coresponsabilització i compromís** per part dels centres docents i de l'Administració educativa. Una bona manera de fer-ho efectiu és a través d'un acord triennal de servei educatiu entre les administracions i cadascun dels centres, en forma de contracte-programa o "acord centre-Administració", que hauria de ser una breu llista d'objectius i plans d'actuació amb què el centre es compromet a dur a terme i pels quals rep uns recursos, també defineix el procés de seguiment de l'acord i els indicadors per mesurar el progrés en l'assoliment dels objectius.
- Acceptació de la **rendició de comptes** en la mesura que l'escola és un servei públic i, doncs, abans que res és de la societat. Tot i que els diversos estudis i actuacions per copsar l'opinió de la comunitat educativa assenyalen un desig d'aquesta per augmentar el sostre d'autonomia dels centres, la cultura existent està encara lluny d'acceptar *de facto* els procediments i la responsabilitat per implantar-la i retre comptes de l'ús d'aquesta autonomia. Per tant, una condició fonamental és l'exercici responsable de l'avaluació interna i externa dels centres docents i la rendició de comptes a la societat en general i a la comunitat educativa en particular.

Finalment, entenem que l'autonomia és una eina que requereix ser utilitzada amb seny, amb delicadesa, i d'una manera diferenciada i no indiscriminada, sobre la base de la idiosincràsia i les diferents característiques de cada centre docent.

L'autonomia dels centres docents comporta concretar i decidir què volem, com ho farem, de quins recursos hauríem de disposar i quins són els més adients. Sota aquest criteri desenvoluparem a continuació els àmbits d'autonomia que estructurarem en tres apartats:

- Definir les fites del centre (QUÈ)
- Establir com ens organitzem (COM)
- Determinar quins recursos necessitem (AMB QUINS RECURSOS)

Conceptualització

Autonomia respecte a les fites del centre (QUÈ)

La prestació del servei educatiu de qualitat requereix que els centres prenguin nombroses decisions. En primer lloc, entenem aquestes decisions respecte a les fites com la capacitat de decisió sobre quines metes i objectius es volen aconseguir. Aquestes metes i fites solen estar recollides en el projecte educatiu de centre (PEC), en el projecte curricular de centre (PCC) i, en general, en projectes globals de centre (planificació estratègica).

L'autonomia ha de possibilitar centres educatius, que esdevinguin organitzacions que aprenen, amb personalitat pròpia, amb autoconsciència relativa a les necessitats i demandes del seu entorn, centres responsables que es considerin el lloc privilegiat on es realitza el fet educatiu. Per tot això, cal que s'omplin de contingut els projectes de centre.

Els projectes globals de centre han d'ésser el resultat del consens entre tota la comunitat educativa i representen un compromís de totes les persones que hi estan implicades. És una expressió de la participació democràtica pel fet que comporta poder manifestar i prendre part en les decisions col·lectives.

En l'elaboració dels projectes de centre no es tracta simplement d'una interpretació de la normativa, que és igual per a tothom, sinó de la tria del mètode, la selecció i prioritització de finalitats, la repartició de responsabilitats i funcions entre els agents concrets, les formes de participació social, de responsabilitats i de gestió, els nivells i formes d'avaluació, etc.

L'autonomia és una manera de superar l'igualitarisme actual, que tracta burocràticament com a iguals realitats diferents, mitjançant la construcció de projectes propis per a cada centre. Un tractament adequat i compensador de la diferència és la millor manera d'atendre les desigualtats.

Autonomia respecte a l'organització del centre (COM)

L'autonomia en la capacitat de decidir sobre els propis objectius dels centres docents ens porta a l'autonomia en la decisió de com s'aconseguiran. Una imposició estricta en la manera d'organitzar-se impossibilita en la pràctica qualsevol autonomia. Es tracta d'establir uns mínims i deixar flexibilitat d'autoorganització en cada centre i que hauria de quedar recollida en un document específic.

L'exercici d'autonomia per a la consecució dels objectius del centre porta a prendre decisions, entre altres, en relació amb l'estructura organitzadora, el model propi de direcció, l'organització dels processos d'ensenyament-aprenentatge, l'atenció a la diversitat i les necessitats educatives que aquesta comporta, la participació de la comunitat educativa en els processos, l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) i la formació i el desenvolupament professional del professorat, així com la seva avaluació.

En aquests supòsits els centres docents s'haurien de poder plantejar la presa de decisions sobre la pròpia estructura de recursos humans (òrgans de gestió individuals i col·legiats, professorat i alumnat). Per tant, un primer àmbit susceptible de tornar a considerar per una major autonomia de centres és el que fa referència tant als òrgans de govern unipersonals i col·legiats com a les funcions que exerceixen.

El fet de poder incidir en la gestió dels professionals del centre és summament important per assolir els objectius marcats. I això comporta poder intervenir sobre la definició dels llocs de treball. Per això s'haurien de preveure tant els perfils de professorat com els dels altres professionals de l'educació, la capacitat de decisió en la provisió d'alguns professionals per a llocs específics, l'adscripció als llocs de treball i la seva promoció dins de l'organització i la seva remoció, si cal, garantint els drets laborals dels treballadors amb procediments objectius i transparents.

Som conscients que l'increment de l'autonomia que es proposa, una vegada acceptada pels centres, incrementarà la importància dels òrgans de gestió, que es convertiran en l'eix significatiu del funcionament del centre. Caldrà que l'Administració endegui mesures per assegurar una selecció i formació d'aquests equips que aconseguixi una raonable continuïtat dels projectes.

També caldrà incrementar la seva capacitat de lideratge pedagògic i de gestió acostant l'Administració als centres, potenciant l'autonomia de zones o districtes, en una adequada relació amb els municipis.

La LODE, la LOPEGCD i posteriorment la LOCE han estat les lleis que s'han encarregat d'establir els canals de participació i govern dels centres. El Consell Escolar de Centre com a òrgan màxim de participació i govern no ha estat plenament exitós. Caldria flexibilitzar els

decrets i ordres no orgànics que defineixen la seva aplicació per fer possible una veritable autonomia.

Autonomia respecte als recursos que es necessiten (QUINS RECURSOS)

L'acceptació de l'autonomia dels centres per decidir quins objectius es marquen i com s'organitzen per aconseguir-los ens porta indefectiblement a considerar també quins recursos financers, humans o materials es fan necessaris.

El nivell d'autonomia està directament relacionat amb el grau de llibertat per gestionar i decidir sobre els recursos assignats pel Departament d'Educació a un centre, tant financers com de crèdit pressupostari o assignació de recursos (recursos humans, hores de formació...). Complementàriament, el grau d'autonomia d'un centre està també relacionat amb el marge de llibertat per obtenir o generar recursos.

L'autonomia de la gestió dels recursos pot incloure la decisió de com donar resposta a:

1. Què fa falta per donar el servei educatiu del centre docent?
2. Quines són les característiques d'allò que fa falta?
3. Quina alternativa s'adequa més bé a les necessitats del centre i les seves possibilitats econòmiques?
4. Què és preferible: produir, comprar o totes dues coses alhora?

L'autonomia exigeix compromís i passa, en el cas de la gestió global dels recursos, per tenir presents els principis següents:

- a) Els recursos tenen un cost d'oportunitat. Les necessitats socials són superiors als recursos públics disponibles i, per tant, quan es destinen a una finalitat, una altra se'n ressent.
- b) L'ús de recursos públics comporta rendició de comptes, informació i transparència. Els recursos públics procedeixen de les aportacions dels ciutadans, als quals cal informar i justificar comptes.
- c) Són objectius de la gestió dels recursos públics l'equitat, l'eficàcia, l'excel·lència del servei i l'eficiència. Els recursos públics s'han de gestionar amb responsabilitat, buscant l'alternativa que permeti aconseguir una finalitat de la manera més econòmica que es pugui. L'objectiu de la gestió és prestar el millor servei educatiu possible amb uns recursos públics sempre limitats.
- d) L'autonomia en la gestió dels recursos pot ajudar a millorar l'eficàcia, l'excel·lència del servei i l'eficiència del servei educatiu. L'autonomia permet aprofitar millor els recursos econòmics escassos. El centre ha de poder decidir què li fa falta, les seves característiques i

adequació al projecte educatiu de centre (PEC), el projecte curricular de centre (PCC), els objectius del centre i la seva opció organitzadora.

Existeixen diferents àmbits potencials en l'autonomia de gestió dels recursos: les inversions, la contractació de personal, la compra de serveis, la despesa corrent i l'obtenció de recursos addicionals. Així, representa que s'ha de decidir sobre:

Els recursos necessaris per als processos que es desenvolupen en un centre docent

- a) Els serveis i/o recursos humans i materials necessaris per a la direcció, l'Administració i l'organització del servei educatiu: recursos humans, comunicacions, material d'oficina, liquiditat...
- b) Els serveis i/o els recursos humans i els materials necessaris per a la preparació del servei educatiu: formació i organització del professorat, assessorament, fons bibliogràfic, Internet, material d'oficina...
- c) Els serveis i/o els recursos humans i els materials necessaris en el procés d'ensenyament-aprenentatge: els recursos humans, l'atenció especialitzada a l'alumnat..., els recursos materials per desenvolupar l'activitat docent...
- d) Els serveis i/o els recursos humans i els materials necessaris per a les activitats complementàries i extraescolars dels alumnes

Les infraestructures d'un centre docent

- a) Les infraestructures: espais, mobiliari, equipament, mitjans de transport...
- b) Els consums de les infraestructures: aigua, electricitat, gas...
- c) Els serveis i/o recursos humans i materials necessaris perquè les infraestructures estiguin en perfectes condicions per prestar el servei educatiu: neteja, pintura, servei de manteniment d'instal·lacions, assegurances...

Les fonts de finançament d'un centre docent

- a) El marge de llibertat en l'ús dels recursos assignats de caràcter financer (cap. 2 i 6...), de serveis (hores de professor, de formació, d'equips d'adaptació psicopedagògica –EAP–...) i materials (equipaments...).
- b) El marge de llibertat per obtenir recursos addicionals als del Departament d'Educació: llo-

guer d'infraestructures, prestació de serveis (cursos de formació continuada...), donacions, endeutament, voluntariat...

c) La venda de mobiliari, d'equipaments o productes.

Propostes

Tenint en compte l'autonomia possible en la situació actual en el sistema educatiu català, formularem propostes a dos nivells: el corresponent a la relació centre-Administració i el de l'organització interna del centre.

Des de la perspectiva de l'Administració educativa

Sota el principi general de que l'autonomia comporta l'exercici d'una presa de decisions dins d'un marc pactat amb l'Administració i entenent que cal impulsar l'autonomia en la mesura que promou el compromís, la coresponsabilització i la rendició de comptes plantejem les actuacions següents:

1. El currículum obligatori hauria de proporcionar marges de maniobra amplis per poder confectionar des del centre un currículum realment propi i diferencial.
2. Acostar l'Administració a la realitat dels centres allunyant-se de models centralitzats i descontextualitzats i per tant dotar de més competències els serveis territorials. Promoure formes d'organització de zona o municipi que recolzin i coordinin l'acció d'un centre i el seu compromís en un territori concret, redueixin la burocràcia i descentralitzin la gestió.
3. Reduir al mínim la normativa fent possible que els centres i l'Administració educativa puguin realitzar intervencions diferenciades d'acord amb la diversitat de la realitat educativa.
4. Impulsar acords entre l'Administració i els centres docents per tal de desenvolupar projectes globals de centre.
5. Capacitar els equips directius amb formació específica prèvia i formació continuada després dels processos de selecció i elecció. Endegar mesures per aconseguir equips directius més estables i amb capacitat per liderar projectes pedagògics duradors.
6. El nombre i definició dels càrrecs i les condicions de cos o situació administrativa per accedir-hi no han d'estar sotmesos a una normativa de caràcter bàsic.
7. Cercar "sortides raonables" per al professorat en determinats supòsits: finalització del mandat del/a director/a, professorat de centres d'atenció educativa preferent (CAEP), etc.

8. Orientar l'exercici de la Inspecció al grau d'autonomia o acord de servei educatiu de cada centre.
9. L'assignació de recursos s'ha de adequar a la realitat contextualitzada del centre i al desenvolupament de projectes.
10. L'assignació global ha de ser equitativa i transparent i s'ha d'establir a partir d'indicadors objectius: oferta educativa, nombre i característiques dels alumnes, entorn del centre..., objectius del centre, projecte educatiu... i s'ha de formalitzar en un acord de servei educatiu triennal, entre el centre i el Departament d'Educació, lligat al projecte de direcció. L'acord inclourà: els objectius del centre, la dotació de recursos i el seguiment de l'acord.
11. Endegar mesures per estabilitzar el professorat i els equips directius d'acord amb els perfils i els projectes de centre.
12. Prioritzar l'estabilitat del professorat, el seu compromís amb el centre i l'avaluació del treball desenvolupat per la prestació d'un servei educatiu de qualitat.
13. Iniciar processos que afavoreixin la flexibilitat en la provisió de llocs de treball docents, així com impulsar noves formes de provisió del personal.

Des de la perspectiva dels centres

Tenint present que l'autonomia no es té sinó que s'exerceix, cada centre hauria de decidir quin grau d'autonomia està disposat a assumir. Concretament proposem:

1. Elaborar plans d'actuació propis arrelats a l'entorn i context cultural, amb continuïtat en el temps i en complicitat amb les grans fites establertes pel sistema educatiu.
2. Donar a conèixer les propostes educatives de cada centre. La comunitat educativa té dret a conèixer els plans, programes, projectes, ajuts... a l'hora de triar el centre.
3. Afavorir una cultura organitzadora i professional que permeti trencar amb l'organització uniforme i rígida i que possibiliti models propis d'organització.
4. Potenciar la participació i coresponsabilitat de tota la comunitat educativa en els òrgans que el centre estimi adequats.
5. Repensar el consell escolar com a òrgan de participació i govern dels centres.
6. L'equip directiu ha d'impulsar la cultura avaluativa tant en el sentit d'autoavaluació interna com en el de participació en l'avaluació externa.

7. Els òrgans unipersonals de gestió han de conèixer l'entorn en el qual exerceixen les seves funcions directives tot participant en les xarxes municipals de centres i entitats educatives i socials.
8. Iniciar processos d'adscripció de professorat dins dels centres educatius, en els quals intervinguin els òrgans de govern:
  - a) en la definició dels perfils professionals necessaris per desenvolupar els projectes compromesos,
  - b) en la provisió de llocs d'acord amb aquests perfils professionals.
9. Concretar, d'acord amb l'ordenació curricular, les especialitats dels llocs de treball docents necessaris i mínims que els definirem com a *llocs ordinaris*. Definir com a *específics* (optativitat, necessitats específiques dels alumnes, innovació educativa) la resta de llocs de treball per un període de *tres cursos escolars* (aula d'acollida, aules obertes, biblioteca, etc.).
10. Poder decidir sobre la compra de mobiliari, equipaments, manteniment d'edificis, instal·lacions i equipaments; assegurances complementàries així com gestionar les hores assignades de serveis educatius (formació, equips d'assessorament psicopedagògic –EAP–...).
11. Obrir la possibilitat d'obtenir recursos addicionals a través de la prestació de serveis diferents a la formació reglada (cursos de formació continuada...), les donacions, la venda de mobiliari i d'equipaments antiquats, el voluntariat, etc.
12. Participar en l'avaluació del professorat prenent com a referent la responsabilitat i la dedicació; aquesta ha de formar part de la "carrera professional" i comportar millores retributives.
13. Retre comptes del nivell d'assoliment dels objectius del centre, de les estratègies emprades i de l'ús dels recursos públics en la societat en general i en la comunitat educativa en particular fent repercutir, segons regles preacordades, els resultats en l'avaluació del professorat implicat.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

1. És convenient que aquells centres que ho vulguin puguin exercir l'autonomia de centre?
2. És necessària i realista una reducció notable de la normativa paral·lelament a l'assumpció de responsabilitats per part dels centres, que permeti millorar la qualitat del servei?
3. Quins riscos hi pot haver en el fet d'instaurar els graus d'autonomia? Quin tipus de mesures es poden suggerir?
4. És desitjable una més gran diversitat de perfils professionals, més adequats a les necessitats actuals de l'alumnat i també a les del centre o a la zona on s'ubica?
5. La formació continuada, hauria de ser sota demanda, adequada als projectes del centre i gestionada pel centre educatiu?
6. L'acord triennal del servei educatiu entre l'Administració educativa i el centre docent, ha de preveure les decisions sobre la provisió del professorat? Els centres, han de poder decidir sobre els perfils del personal no docent? I sobre els docents? En quina mesura?
7. Com ha de participar el centre en la promoció i remoció del professorat?
8. L'exercici de les funcions directives, requereix una preparació prèvia i continuada més gran?
9. Els centres docents, han de rebre recursos adequats a l'acord triennal del servei educatiu que s'han compromès a anar endavant?
10. Seria convenient que la Inspecció educativa tingués unes funcions diferenciades segons el grau d'autonomia amb què cada centre docent s'ha compromès?
11. De quina manera s'hauria de posar en marxa l'autonomia de centres?
12. En què ha de consistir la rendició de comptes a la societat pel fet d'usar els recursos públics?
13. Quines raons expliquen que els centres no exerceixin totalment el grau d'autonomia actual de què disposen?

Igualtat d'oportunitats i llibertat d'ensenyament en el marc del servei públic educatiu

COORDINADOR:

JORDI SANCHEZ

MEMBRES DEL GRUP DE TREBALL:

JOSEP M. LLUCH, ENRIC MASLLORENS, JOSEP MENÉNDEZ I FRANCESC VIDAL

Presentació

Un dels objectius del sistema educatiu ha estat tradicionalment el de contribuir a la igualtat social en el sentit que permet que tots els nois i noies, independentment del seu origen i condicions socials, accedeixin a un denominador comú mínim en matèria educativa. Aquesta possibilitat els ha de permetre gaudir d'una igualtat d'oportunitats per fer front a les demandes que el futur els té preparat. La realitat, però, demostra insistentment com aquesta possibilitat és més un desig que no pas un fet. Fins a la data d'avui els esforços per a la igualtat dels sistemes educatius no estan donant els fruits esperats.

Per això és tan important que una societat avançada com la nostra, en el context d'un estat social, disposi d'un sistema de servei públic educatiu capaç de vèncer aquestes tendències que el mercat, deixat a la seva lliure evolució, acabaria imposant. L'escola sostinguda amb diners públics ha de poder complir la vocació d'escola universal, oberta realment a tothom, sense cap tipus de discriminació explícita o implícita. Altrament es corre el risc de fer absolutament inviable l'aspiració d'igualtat d'oportunitats a través de l'escola, i per tant limitar les possibilitats d'assolir una societat cohesionada i socialment justa.

En aquest context, es poden observar durant els darrers anys algunes circumstàncies que estan afectant negativament la funció social integradora dels centres educatius, de manera significativa en l'escolarització de la població immigrada en edat escolar. La proposta d'acord que es recull en aquest document aspira a la implicació dels agents educatius i socials de Catalunya per tal d'assolir unes bases sòlides que permetin desenvolupar un servei públic educatiu que tot responant a la llibertat d'ensenyament, promogui activament la igualtat d'oportunitats per al conjunt de la població catalana en edat escolar.

L'educació com un dret fonamental

L'educació és un dret fonamental que els poders públics tenen l'obligació de garantir i, a més, que l'exercici d'aquest dret es faci en unes condicions que permetin que la igualtat dels individus i la seva llibertat siguin reals i efectives. La igualtat i la llibertat són valors su-

periors de l'ordenament jurídic, com no podria ser d'una altra manera en un estat social i democràtic de dret. Aquest fet no sembla, però, ser suficient per garantir la seva aplicabilitat d'una manera eficaç.

La igualtat hauria d'emmarcar les oportunitats que cada individu ha de tenir de manera efectiva tant en l'accés al sistema educatiu obligatori com en la totalitat del procés educatiu. Consegüentment el sistema educatiu obligatori ha de garantir el dret a l'educació a tota la ciutadania prenent com a fonament la igualtat, l'equitat i la justícia social i oferint una educació gratuïta i de qualitat per a tothom.

La llibertat hauria de ser l'expressió visible de la diversitat existent en la nostra societat. De fet, el reconeixement de la diversitat i la pluralitat existents en la nostra societat és un valor propi de les democràcies avançades que unit a la voluntat de cohesió social, adquireix tota la seva significació en un estat social, democràtic i de dret. La llibertat assoleix la plenitud quan aquesta diversitat es manifesta en una societat cohesionada. En l'àmbit educatiu, una de les dimensions d'aquesta llibertat es concreta en el fet que el nostre ordenament jurídic reconeix la llibertat d'ensenyament que, entre d'altres qüestions, empara l'existència d'una oferta escolar i educativa plural, d'origens i característiques variades i amb motivacions, interessos i projectes també diversos.

En aquest marc, correspon a l'Administració educativa la programació i la planificació d'una oferta suficient i plural de llocs escolars gratuïts, que asseguri també l'equilibri territorial, l'equitat i la cohesió social, així com el respecte per la diversitat.

Servei públic educatiu

La concurrència entre la iniciativa pública i la iniciativa privada amb voluntat social en l'àmbit de l'ensenyament hauria de convergir en el servei públic d'educació. La cooperació entre aquestes iniciatives ha de pretendre satisfer les necessitats socials que es pretén atendre a través del sistema educatiu. Només des d'una concepció social i de qualitat del servei públic educatiu pot ser possible crear les condicions perquè la igualtat d'oportunitats i la llibertat esdevinguin reals i efectives. És una evidència que es requereixen acords entre els diversos sectors implicats per afavorir que l'accés a l'educació i el gaudi del servei educatiu es produeixin en un context d'igualtat d'oportunitats per als ciutadans. Entre aquests sectors hi ha l'Administració —en el seu doble paper de responsable darrer de regulació i gestió del sistema i de titular dels centres públics—, els titulars dels centres privats, el professorat dels diversos tipus de centres, l'administració local i, més en general, les famílies.

El concert educatiu

El passat més immediat i el present del nostre sistema determinen clarament el camí a seguir. No és possible, encara que algú ho considerés desitjable, fer taula rasa del passat; un

passat que deixa situacions objectivament perfectibles com són les relacions entre la pluralitat d'ofertes educatives i l'Administració. La via que permet garantir la satisfacció de les necessitats d'educació socialment existents en un context de llibertat d'ensenyament és l'obligació dels poders públics de planificar l'oferta educativa a través de l'oferta de llocs escolars públics i, ensems, de llocs escolars en centres privats, sorgits d'una iniciativa privada amb voluntat social. Amb aquests l'Administració estableix acords que entre altres qüestions comportaran una aportació econòmica per al sosteniment del centre mitjançant el mecanisme del concert.

Tot i això, cal afirmar que el concert no és un dret del centre privat, sinó un instrument de què l'Administració disposa, en un marc de planificació de l'oferta educativa, per garantir el dret individual a l'educació que assisteix a totes les persones d'una determinada franja d'edat en un entorn on es dona una diversitat d'ofertes educatives.

És evident que el sistema de concerts, fins avui, ha permès resoldre determinades necessitats d'oferta educativa, però també ha creat desajustaments. Un d'aquests desajustaments ha estat la dificultat evidenciada en determinats centres privats per fer efectiva la gratuïtat real de l'ensenyament. Aquestes dificultats porten a un escenari que impossibilita la igualtat d'oportunitats, ja que per un costat es crea una barrera per a determinades famílies pel fet d'haver d'afrontar quotes per accedir i mantenir-se en el centre d'accés i de manteniment, i per un altre costat aquestes quotes econòmiques acaben essent justificades sovint amb activitats i serveis formalment no obligatoris però clarament generalitzats en la majoria d'escoles concertades; activitats i serveis que atorguen un plus en l'oferta educativa —ja sigui en quantitat (temps) o en qualitat— i dels quals els nois i noies que van a l'escola de titularitat pública no disposen de manera generalitzada.

Un primer pas per superar en el futur aquestes disfuncions és el reconeixement per part dels diversos sectors de les dificultats que han fet inviable la implementació d'una situació real d'igualtat d'oportunitats dels alumnes que ho desitgin en el gaudi del dret a l'educació en els trams de caràcter bàsic.

Caràcter específic del centre públic

D'altra banda, la reglamentació dels centres públics té en el seu vessant positiu i, per tant a conservar, una clara vocació universalista i igualitarista. No obstant això, genera ineficiències i limita l'eficiència de la gestió. L'aplicació rígida de la reglamentació dificulta la singularització de cada centre i probablement també la millor implicació d'aquest en el seu entorn. Una realitat social tan dinàmica i diversa sembla recomanar una solució diferent de l'actual en la direcció de reconèixer aquesta diversitat i permetre que els centres de titularitat pública s'adaptin més bé a aquesta diversitat, que per altra banda és cada cop més present.

El fet de tractar de manera igual centres ubicats en entorns socials diferents comporta, en molts casos, una dificultat afegida i una pèrdua d'oportunitats per al conjunt del sistema educatiu. El primer pas per singularitzar cada centre passa per impulsar explícitament que la definició del caràcter específic dels centres públics, que pertoca a l'Administració en la seva qualitat de titular, s'elabori, en cada entorn territorial, mitjançant procediments que permetin recollir les aportacions de la comunitat educativa de cada centre i de l'administració local.

Cap al servei públic educatiu

La consideració dels centres educatius només en la dimensió públics-privats, és reduccionista de la realitat i simplificadora en excés. Disposem d'exemples que posen de relleu que la identificació d'un centre exclusivament per la seva titularitat és insuficient. No sempre la realitat d'un centre es correspon amb els estereotips que es pressuposen de cada una de les formes de propietat. Hi ha exemples clars d'escoles privades que tenen una major similitud pel que fa al projecte de centre amb escoles públiques que amb altres de privades. Semblantment, hi ha escoles públiques —especialment a l'àrea de Barcelona— que suporten més bé una comparació amb escoles de titularitat privada que amb altres de pública.

Una de les potencialitats que cal apreciar en la proposta de creació del servei públic educatiu és precisament que la seva posada en marxa hauria de permetre superar la percepció social que es té dels centres en funció de qui en sigui el titular, com a conseqüència de disposar d'una oferta de servei públic amb escoles de qualitat, arrelades a l'entorn, i en un context de pluralisme de projectes educatius, és a dir, que donin resposta a les necessitats i demandes que la societat planteja, fugint de rigideses.

La igualtat d'oportunitats no s'ha de confondre amb una pràctica uniformitzadora. La uniformització i la manca d'autonomia en els centres públics i en els privats concertats pot reduir greument el marge de maniobra que es necessita per adaptar-se de manera eficaç a la realitat social que es projecta a l'escola i pot repercutir negativament en les expectatives d'assolir uns bons resultats en la lògica de la igualtat d'oportunitats. No cal dir que aquesta autonomia mai no pot ser l'argument per no disposar del compromís específic d'un centre.

En resum, el servei educatiu públic que ha de garantir l'exercici del dret universal a l'educació requerirà disposar de capacitat d'adaptació a les noves realitats socials, i garantir efectivament la igualtat d'oportunitats de tots els nois i noies del país, si el que pretén és fer una aportació positiva i rellevant al conjunt de la societat. Aquest servei educatiu, a prestar per tots els centres públics i també per centres privats, en un marc respectuós amb la llibertat d'ensenyament, adquireix totes les connotacions d'un servei d'utilitat i caràcter públic. En aquest document ens hi referim amb el nom de *servei públic d'educació*.

Condicions per a la igualtat d'oportunitats en el servei públic d'educació

Accés

- Considerem que la igualtat d'oportunitats en l'accés al sistema educatiu requereix que no existeixin barreres de caràcter econòmic. Això només és possible si es produeix una grauitat efectiva en l'admissió al centre i en l'escolarització, tingui la titularitat que tingui.
- Considerem que la igualtat d'oportunitats en l'accés al sistema educatiu requereix que el centre, independentment del seu caràcter propi, no discrimini per cap tipus de raons ni conviccions morals, religioses, o de qualsevol altra naturalesa. Aquesta condició s'ha d'interpretar com el compromís ineludible de cada centre del servei públic educatiu amb els reptes socials i educatius que tenim plantejats.
- Considerem que la igualtat d'oportunitats en l'accés al sistema educatiu requereix necessàriament que el procediment d'assignació d'escola, en el cas d'existència de més demanda que oferta de places, segueixi els mateixos criteris per a tots els centres del servei públic educatiu, sense perjudici de qui en sigui el titular.

Procés

- Considerem que la igualtat d'oportunitats en el procés educatiu requereix que cada centre doni una resposta educativa pertinent a tot el seu alumnat, en funció de les necessitats educatives específiques de cadascú.
- Considerem que la igualtat d'oportunitats en el procés educatiu requereix que la *formació cívica, ètica i per a la convivència* es desenvolupi en un marc de respecte en la possible discrepància entre el caràcter propi del centre i les conviccions de l'alumne o les famílies.
- Considerem que la igualtat d'oportunitats en el procés educatiu requereix que en la quotidianitat de la convivència escolar el centre sigui actiu en la prevenció i l'eliminació de qualsevol tipus de discriminació per raó de gènere, lloc de naixement, posició social, capacitats físiques i mentals, llengua, cultura i creences religioses, entre altres.
- Considerem que la igualtat d'oportunitats en el procés educatiu requereix que els centres, independentment de qui en sigui el titular, ofereixin per a cada nivell educatiu un horari setmanal d'extensió equivalent.
- Considerem que la igualtat d'oportunitats en el procés educatiu requereix del centre que l'avaluació dels aprenentatges dels alumnes respongui harmònicament, per un costat, a criteris d'avaluació estandarditzats i, per un altre, a aquells altres que permetin situar l'avaluació en l'entorn acadèmic, socioeconòmic i territorial en què s'insereix cada alumne.

- Considerem que la igualtat d'oportunitats en el procés educatiu s'ha de veure reforçada per una igualtat de possibilitats de participació de tots els nois i noies en les activitats extraescolars organitzades en el centre, sense que els costos econòmics que se'n derivin siguin cap barrera infranquejable per a cap família.

Condicions per a la llibertat d'ensenyament en el servei públic d'educació

- Considerem que la llibertat d'ensenyament en la prestació del servei públic comporta la facultat de la titularitat, sigui quina sigui, de definir el *caràcter propi o específic del centre*. Aquesta definició, però, s'haurà d'establir mitjançant la participació dels principals agents de la comunitat educativa, especialment de les famílies, i també facilitant les aportacions de l'administració local.
- Considerem que la llibertat d'ensenyament en la prestació del servei públic comporta la participació, per part del consell escolar del centre, en el *projecte educatiu*, segons allò que es dedueixi del caràcter propi o específic i de la regulació educativa vigent.
- Considerem que la llibertat d'ensenyament en la prestació del servei públic comporta la determinació, per part del centre, dels *projectes curriculars* en funció de les previsions del seu projecte educatiu, de les prescripcions curriculars i dels objectius establerts pel sistema educatiu català.
- Considerem que la llibertat d'ensenyament en la prestació del servei públic comporta la determinació dels *referents metodològics* que orienten les activitats d'ensenyament-aprenentatge.
- Considerem que la llibertat d'ensenyament en la prestació del servei públic comporta la caracterització de *l'oferta educativa* del centre (currículum, serveis escolars, activitats extraescolars, relació amb l'entorn).

Acords

En aquest punt cal precisar les propostes necessàries per tal que *el servei educatiu que han de prestar tots els centres públics i molts centres privats adquireixi la consideració directa de servei públic educatiu en la prevista llei d'educació de Catalunya*, respectant la naturalesa jurídica de les diverses institucions que el presten.

Per tal d'aconseguir-ho, les institucions que signen es comprometen als punts d'acord següents com a possible manera de fer efectiva la igualtat d'oportunitats en l'exercici del dret

a l'educació en un marc de llibertat d'ensenyament. Aquests acords determinen el contingut i les característiques del servei públic d'educació:

1. L'Administració, com a titular dels centres públics, i les titularitats dels centres privats integrats en la prestació del servei públic educatiu, es comprometen perquè el caràcter específic de cada centre garanteixi que la seva acció educativa sigui vàlida per a qualsevol família i alumne o alumna.

2. El Govern, els titulars dels centres privats que presten el servei públic educatiu i els agents socials assoliran els acords necessaris per implementar-ne la gratuïtat efectiva. En l'educació primària, la prestació del servei públic educatiu es referirà a les 30 hores setmanals en tots els centres que el prestin.

3. Els centres, independentment de qui en sigui el titular, adequaran la seva acció educativa per atendre la diversitat de l'alumnat i l'assoliment d'una major igualtat d'oportunitats. A aquest fi s'establiran objectius específics en cada centre de comú acord amb l'Administració, la qual garantirà el suport i l'ajut proporcional als objectius delimitats prèviament, mitjançant un contracte-programa plurianual. El nivell d'assoliment dels objectius servirà com a base per a la concreció de futurs contractes-programa.

4. D'acord amb la planificació de l'oferta educativa del servei públic, integrada pels centres públics i per centres privats, el Govern establirà, amb cadascun dels centres educatius de titularitat privada que hagin de prestar el servei públic d'educació, el concert econòmic. S'ha d'entendre aquest concert com un mitjà per garantir la igualtat d'oportunitats en l'exercici del dret individual a l'educació i a la seva gratuïtat que assisteix totes les persones en un context de llibertat d'ensenyament.

En el marc d'allò que estableixi la llei, el concert s'adequarà a la diversa realitat dels centres. Les adequacions es faran mitjançant contractes-programa individualitzats i plurianuals, en què s'establiran les plantilles i els diversos mòduls. En qualsevol cas, l'import dels mòduls s'atindrà a les despeses de funcionament i despeses generades pel personal no docent, i també a la imputació d'altres despeses rellevants per a l'acció docent del centre que es determinaran en el seu moment. A aquest efecte, es promouran i, en l'àmbit de les competències pròpies, s'impulsaran les modificacions de la regulació pertinents. Entre aquestes modificacions s'hauran d'explicitar els requisits exigibles a un centre per subscriure el concert per a la prestació del servei públic educatiu.

5. Sense perjudici dels requisits que legalment s'estableixin perquè un centre subscriu amb l'Administració el concert per a la prestació del servei públic educatiu, es considera imprescindible que els centres compleixin totes les consideracions recollides en els apartats d'aquest document *Condicions per a la igualtat d'oportunitats en el servei públic educatiu* i *Condicions per a la llibertat d'ensenyament en el servei públic educatiu*. El con-

tracte-programa recollirà les actuacions previstes i els procediments establerts per donar compliment als requisits exigibles. També es determinaran els mecanismes de seguiment i avaluació.

6. Sense perjudici de les adequacions específiques esmentades en el punt 7, les plantilles i les condicions laborals del personal docent en els centres privats concertats es modificaran gradualment per assolir l'equiparació de condicions laborals amb les que siguin vigents per al professorat dels centres públics, a fi d'equiparar tots els professionals docents del servei públic educatiu.

7. El Govern encarregarà un estudi econòmic dels aspectes relacionats en els punts 3, 4 i 6 a persones tècnicament qualificades i de reconegut prestigi per determinar els costos estàndard del sosteniment dels centres educatius finançats amb fons públics. Les conclusions d'aquest estudi hauran de servir de marc de referència per a l'establiment dels mòduls dels concerts educatius a què fa referència el punt 4.

8. L'Administració flexibilitzarà les orientacions curriculars en els futurs decrets que hauran de desenvolupar les lleis educatives. L'objectiu d'aquesta flexibilització és facilitar als centres *l'atenció educativa integradora i no discriminatòria*, que resulti adient als alumnes amb necessitats educatives específiques.

9. El Govern i els agents socials assoliran els acords necessaris per establir un marc horari escolar equivalent a l'educació bàsica en tots els centres que presten el servei educatiu públic.

10. El Govern garantirà l'assignació de recursos humans i materials adients a cada centre de titularitat pública segons les seves necessitats específiques perquè puguin prestar el servei públic educatiu en el marc de l'autonomia de gestió i responsabilitats que es defineixi en el seu moment.

11. L'Administració buscarà l'acord amb els agents de la comunitat educativa i amb els agents socials per *modificar la regulació de l'organització dels centres públics i dels procediments de provisió dels seus llocs de treball*, per augmentar el compromís del centre amb l'entorn, l'adequació de la seva acció educativa amb les expectatives de les famílies, i l'especificitat del seu projecte educatiu.

12. En l'exercici de les seves obligacions en matèria de planificació de l'oferta educativa associada a la prestació del servei públic d'educació, i amb l'objectiu de satisfer de la millor manera possible les necessitats de cada territori en la matèria, l'Administració escoltarà els diversos agents socials i, molt especialment, tindrà en compte les possibilitats d'oferta de tots els centres que estan integrats en la prestació del servei públic educatiu.

13. L'Administració educativa elaborarà un mapa per a l'actualització permanent del servei públic educatiu a Catalunya i valorarà especialment el grau de cobertura de les necessitats educatives existents en el territori. El resultat d'aquesta avaluació, conjuntament amb les possibilitats d'oferta de tots els centres del servei públic educatiu que es recull en el punt anterior ha de ser la base de la planificació de l'oferta educativa de servei públic.

14. L'Administració i les entitats titulars dels centres es comprometen a revisar els models actuals de serveis educatius (EAP, CPR...). L'objectiu és assolir un nou model que integri els actuals serveis i que asseguri la igualtat d'oportunitats en l'accés a aquests a través dels centres que presten el servei públic educatiu.

15. El Departament d'Educació, les entitats municipalistes i les que agrupen les titularitats dels centres privats concertats que presten el servei públic d'educació, es comprometen a impulsar plans d'entorn o mecanismes equivalents que, a banda de les finalitats específiques que puguin tenir en cada cas, contribueixin a fer efectiva la igualtat d'oportunitats dels alumnes en l'accés a les activitats educatives que s'organitzen des de l'escola fora de l'horari lectiu (extraescolars). Entre altres aspectes, aquests *plans d'entorn* haurien de prendre en consideració prioritàriament els aspectes següents: a) l'obertura progressiva dels centres educatius fora de l'horari escolar; b) l'oferta d'aquest tipus d'activitats en un marc supraescolar (per exemple el barri) i amb la participació d'altres associacions culturals i educatives sense finalitat de lucre, i c) la creació d'un sistema de beques per facilitar la participació d'aquestes activitats de nois i noies de famílies amb una situació econòmica desafavorida.

16. El Govern elaborarà una memòria econòmica dels costos de la implementació del servei públic educatiu, de la qual haurà de resultar una previsió de calendari per a la seva aplicació, la qual, a la vista de l'esforç econòmic que pressuposa, s'haurà de dur a terme amb un període transitori segons que ho permetin les disponibilitats pressupostàries.

17. El Govern incrementarà progressivament els recursos econòmics destinats a l'educació, amb l'objectiu d'assolir una convergència amb l'esforç de finançament públic que realitzen de mitjana els països del nostre entorn.

18. En resum, el servei públic educatiu comportarà per a tots els centres que en formin part, independentment i respectant la seva titularitat, rebre un tracte de l'Administració equiparable entre tots ells, tant a efectes de suport financer com de planificació, i per tant també de control i avaluació. La responsabilitat darrera en el funcionament i els resultats del servei públic educatiu és dels poders públics, sense que en cap cas això pugui interpretar-se com l'excusa harmonitzadora ni homogeneïtzadora de l'acció de l'Administració vers els centres educatius.

Consideració final

En el procés d'aproximació a la prestació del servei públic d'educació:

- i) Les titularitats dels centres privats concertats que vulguin incorporar-se al servei públic d'educació explicitaran el seu compromís individual d'assumir les condicions expressades en aquest document.
- ii) L'Administració, com a titular dels centres públics, explicitarà el seu compromís d'impulsar les reformes escaients en la regulació de l'organització dels centres i en la definició i provisió dels llocs de treball docents i, en general, en tots aquells altres aspectes que convinguin per augmentar el marge d'autonomia dels centres i l'àmbit de les seves responsabilitats.

L'Administració, els agents educatius i les titularitats de centres privats establiran els mecanismes per garantir una transició adequada.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

1. És la gratuïtat de l'educació bàsica una condició indispensable per garantir la igualtat d'oportunitats? En cas afirmatiu, com s'ha de garantir la gratuïtat de l'ensenyament bàsic en els centres de titularitat privada?
2. Quines obligacions hauria d'assumir l'Administració? Quines obligacions hauria d'assumir cada centre en la prestació del servei públic educatiu?
3. Són assumibles, en el sistema públic educatiu, les consideracions sobre la llibertat d'ensenyament recollides en el document? N'hi falten? N'hi sobren?
4. La igualtat d'oportunitats en l'accés dels nois i noies al gaudi del dret a l'educació, amb les diverses implicacions que això comporta, està prou recollida en el servei públic educatiu?
5. Cal afegir alguna condició més per aconseguir la igualtat d'oportunitats en el servei públic educatiu? Cal treure'n cap?
6. Quins haurien de ser els requisits perquè un centre pugui accedir a la prestació del servei públic educatiu mitjançant el concert educatiu?
7. Quins objectius haurien de tenir els contractes-programa a què fa referència el document? Quines característiques?

Família i educació

COORDINADOR:

JOSEP M. TORRES

MEMBRES DEL GRUP DE TREBALL:

ROSER BATLLE, SARA BLASI, CRISTINA BRULLET, BLANCA CERCAS I JESÚS DELGADO

Introducció

La família és la primera instància socialitzadora de la infància i la seva acció sobre els processos educatius dels fills és fonamental. La idea que la família delega a l'escola les funcions socialitzadores és falsa. Per a bé o per a mal, la família sempre té una influència decisiva en el comportament de l'infant. Tant la família que té una interacció directa, regular i constant sobre l'infant —i practica una bona criança— com la família absent, poc atenta i desbordada, formen l'infant.

Per tant, tot i acceptar que l'expansió de l'escola i la creixent importància d'aquesta institució en la vida quotidiana de l'infant i jove ha fet augmentar el seu paper socialitzador, no podem dir en sentit estricte que l'escola hagi substituït mai la família. L'escola pot reforçar comportaments positius rebuts dins la família, pot compensar dèficits instrumentals, pot complementar la feina de la família, però mai no pot substituir-la.

És una obvietat que les relacions entre escola i família i la seva acció educativa, des de l'escola infantil fins a la secundària, haurien de ser complementàries i reforçar-se mútuament. Això implica un reconeixement mutu de la tasca que fa cadascuna, un esforç de comunicació i l'establiment de canals formals de relació. Aquesta relació es pot donar a diferents nivells —escola-famílies; aula-famílies; mestre tutor-família; famílies-famílies; famílies-escola-territori. Però en tot cas és l'escola —la institució amb més força comunitària i adreçada a afavorir la cohesió social— la que ha de portar la iniciativa en l'oferta de relacions i la que de manera clara i formal ha de facilitar espais i temps per a aquesta relació.

Als anys seixanta, setanta i vuitanta l'escola va assumir un paper cada vegada més central en l'educació de les noves generacions. Al nostre entendre, un dels efectes de la sobrevaloració de l'escola va portar a devaluar la feina de socialització primària que sempre han fet les famílies, sobretot les mares. L'expert en educació no veia els coneixements pràctics que mares i pares despleguen dia a dia dins la llar per ajudar a créixer els fills. Les escoles van arribar a creure massa en si mateixes, i les famílies també van creure massa en l'escola.

Avui les famílies esperen més de l'escola que allò que les escoles poden donar. Tot plegat denota, al nostre entendre, que falta més comprensió de les actuals condicions de vida i

treball d'uns i altres, de l'escola i de la família. Sobren les culpabilitzacions personals —a la família o a l'escola— i falta una millor comprensió del moment històric en què vivim, profundament marcat per les transformacions familiars i per les transformacions de l'escola i del treball.

El nucli familiar ha canviat darrerament: es tenen pocs fills, el nombre de mares que treballen fora de la llar s'ha incrementat, hi ha més famílies monoparentals i recompostes... Estem vivint un canvi en els rols familiars, en les formes i en els continguts que han sustentat aquesta institució en el passat. Això implica un increment de la incertesa sobre què ens oferirà el futur i, concretament, sobre quin serà el futur dels nostres fills. Tanmateix, si prenem una perspectiva històrica, podem veure clarament els efectes positius dels canvis que estem experimentant: a) la força de la dinàmica de l'equitat entre els sexes; b) el desig profund del fill i la voluntat de qui en té cura per assegurar el seu futur, i c) l'augment de l'esperança de vida, que ha incrementat el compromís i les solidaritats entre les generacions.

Però ens trobem amb el fet que l'organització social de la nostra vida quotidiana funciona amb esquemes temporals propis de la societat industrial del segle xx, suposant que dins les llars sempre hi ha una mare o una àvia disposada a atendre les criatures i els adults que treballen fora de la llar. Esquemes que són poc realistes si pensem que a la major part de les unitats familiars, les mares i els pares desenvolupen una feina remunerada.

L'aposta per la conciliació entre els diferents àmbits de l'activitat de les persones apareix com un element transversal que afecta el món de l'empresa, de la feina, de la família i de l'escola. L'escola està rebent molta pressió perquè doni solucions al problema, però té importants limitacions. Si bé pot buscar una adaptació de calendari i horaris més bona, també cal que ho facin les altres institucions. Perquè els horaris siguin més conciliables, cal un esforç col·lectiu i compartit des dels diferents sectors de la societat que hauria de poder recolzar sobre decisions polítiques i pressupostàries.

La participació de les famílies a l'escola té dos grans vessants. Per una banda, el desenvolupament de dispositius col·lectius que facilitin la interacció entre ambdues institucions i l'increment de la cohesió social; per una altra, el seguiment personalitzat del procés educatiu de cada infant en particular. Cal reforçar la participació individual de les famílies sense que això impliqui abandonar la participació més col·lectiva i comunitària.

En el procés d'individuació que estem vivint, l'acció compartida i coordinada entre l'escola, les famílies i la comunitat és més important que mai per als infants. Cal també tenir present que la societat no és un cos homogeni. Hi ha desigualtats i processos d'exclusió que afecten unes persones més que no pas unes altres. En aquest sentit, des de l'escola cal potenciar els mecanismes adequats de relació amb les famílies tenint en compte, en tot moment, la situació de cada família. Avui el debat és obert, i cal que mares i pares hi diguin la seva, i el marc escolar és un espai comunitari excel·lent per a aquesta trobada.

Per tot això creiem oportú afrontar les relacions entre família i escola des de quatre perspectives:

- La dimensió individual de la participació de les famílies a l'escola
- La dimensió col·lectiva de la participació de les famílies a l'escola
- L'escola i les necessitats horàries i de serveis de les famílies
- Les activitats educatives més enllà de l'horari lectiu

La dimensió individual de la participació de les famílies a l'escola

La dimensió personal de la participació hauria de ser assumida per totes i cadascuna de les famílies de l'escola. Darrere de cada infant o jove hi ha una família —convencional o no— que s'ha de responsabilitzar —i així és habitualment— de l'infant o jove i actuar en favor del seu creixement en el context familiar, escolar i social. En aquest sentit, el paper del professorat és clau.

És el mestre o la mestra qui ha de potenciar i facilitar la participació de les famílies en el seguiment de l'evolució escolar dels seus fills. Cada professor o professora ha de poder disposar de temps i eines per entrevistar-se amb cada família, pactar acords sobre accions que cal desenvolupar a casa i a l'escola, consensuar valors, demandes i rutines, orientar les famílies sobre les activitats extraescolars o de reforç adequades a l'infant, compartir amb les famílies els dubtes davant l'educació dels fills i filles, etc. Però cal també que les famílies s'impliquin amb l'escola. Els pares, mares i/o tutors i tutores han d'adoptar un compromís més gran, tot compartint amb el professorat el procés educatiu d'infants i joves.

L'actual complexitat del procés de socialització dels infants —en un entorn molt marcat pels mitjans de comunicació de masses i la presència de missatges i valors contradictoris— fa que l'acord entre la família i l'escola sigui més important que mai, perquè abans el “model” de bona criança donava per descomptades moltes coses respecte de l'autoritat dels pares i dels mestres, cosa que avui no succeeix.

Acollir els pares, compartir i pactar amb ells les finalitats de l'acció educativa —personalitzada en cada cas concret— és avui fonamental. Cal que tant les famílies com el professorat eduquin en els valors de la responsabilitat i l'esforç. Aquesta feina ineludible hauria d'anar acompanyada de l'acció col·lectiva del conjunt de famílies de cada grup-classe i de les propostes de formació de les famílies i el professorat procedents de les AMPA o de les escoles de mares i pares.

Propostes

1. Establiment d'un “contracte” entre escola i família. Es tractaria que a l'arribada a l'es-

cola es proposés a la família la signatura d'un breu document on —a l'estil d'un contracte— s'especifiquin quins són els deures i els drets de cada una de les parts, de manera que hi hagués un compromís clar tant dels pares com del centre en el projecte educador. El document faria referència al projecte educatiu del centre i inclouria tant aspectes d'adquisició de coneixement com hàbits de treball, de neteja, de comportament bàsic, i de mecanismes bàsics de relació família-escola (reunions generals d'escola, reunions del grup-classe, reunions amb el tutor o la tutora de l'alumne/a). En definitiva, seria el compromís de compliment de pautes mútuament acordades entre l'escola i la família quant a la formació integral de l'alumnat.

2. Informació pública i clara del projecte educatiu del centre: com està organitzat, qui fa què, a qui es poden adreçar, normes de funcionament, programes i metodologies, seguiment dels infants. Tot en un llenguatge entenedor per als pares i mares. Així, el centre hi guanyaria en transparència.

3. Carta de serveis. Definir i fer pública una carta de serveis del centre escolar que especifiqui detalladament tots els que s'ofereixen.

4. Hores no lectives per a l'acció tutorial amb les famílies. Regular normativament dues hores setmanals obligatòries, dins l'horari flexible i no lectiu del professorat, per dedicar-les a l'atenció de pares i mares.

5. Permisos laborals per als pares. Les famílies haurien de poder disposar de dos o tres permisos laborals anuals per assegurar la seva relació amb el professorat, aportant a l'empresa el certificat conforme han realitzat les entrevistes demanades per l'escola dels fills.

6. Capacitació i formació del professorat. Desenvolupar, mitjançant la formació inicial i permanent, les habilitats del professorat per realitzar entrevistes amb les famílies, saber escoltar-les i consensuar conjuntament accions educatives amb els fills i filles. Igualment, cal desenvolupar les habilitats per treballar en xarxa amb les famílies i l'entorn comunitari.

7. Espais col·lectius de debat i reflexió. La direcció del centre hauria de potenciar, col·laborant amb les AMPA o l'Escola de mares i pares, espais de reflexió sobre temes que afecten la dimensió personal de les relacions entre pares i fills, i entre mestres i alumnat (resolució de conflictes, salut alimentària, educació de les emocions, etc.), així com les relacions de l'escola amb la comunitat (comunitats d'aprenentatge, projectes educatius de ciutat, etc.).

8. Reunions a l'inici del curs. Cada centre hauria de regular la convocatòria d'una reunió inicial de mares i pares de cada aula durant el primer mes de funcionament del curs escolar, per explicar-los el funcionament de la classe i els objectius dels primers mesos. Els pares haurien de mantenir entrevistes amb el tutor/a per revisar aquests objectius amb relació als propis fills i filles.

9. **Orientació dels recursos socials en el territori.** Quan el professorat detecta problemes la reorientació dels quals sobrepassen les seves funcions, l'escola s'adreça a l'EAP, que informará les famílies i, si escau, derivará el cas vers altres serveis de suport existents en el territori (social, sanitari o complementari). A aquest efecte caldrà un protocol de coordinació, derivació i tractament dels recursos disponibles.

10. **Coordinació entre tots els agents educadors i els serveis de benestar social** per articular programes d'acollida de l'alumnat i les famílies nouvingudes.

11. **La direcció de l'escola** hauria d'assumir l'orientació i la supervisió de les relacions amb les famílies.

12. **PEC de 0 a 16 anys.** Afavorir tant com es pugui, especialment en els centres de nova construcció, la unificació de centres de primària i secundària, per tal de facilitar a les famílies un projecte educatiu coherent per als seus fills i filles.

La dimensió col·lectiva de la participació de les famílies a l'escola

Les associacions de mares i pares d'alumnes

L'activitat de les AMPA (famílies organitzades en els centres escolars) ha estat una característica singular de l'entorn educatiu català en els darrers vint-i-cinc anys i ha funcionat, fins ara, independentment de l'activitat reglada dels centres.

La capacitat de gestió assolida per les AMPA s'ha traduït en un important patrimoni social, i ha esdevingut el punt de referència i el canal natural de la participació de pares i mares i el lloc de suport, debat i promoció real del paper de les famílies en els centres escolars. Les dades següents confirmen la situació d'aquestes entitats: més d'un 95% dels centres educatius de Catalunya tenen una AMPA legalment constituïda; el grau d'afiliació de les famílies a l'AMPA és d'un 90%; i el 81% d'aquestes AMPA organitza activitats fora de l'horari lectiu.

En una primera fase la seva dinàmica s'ha centrat, de manera força generalitzada, en la suplència d'algunes de les responsabilitats de l'Administració educativa. Posteriorment ha evolucionat en forma d'activitats complementàries o extraescolars al centre, com són ara: la gestió del menjador escolar com a espai educatiu; les activitats complementàries com l'esport i la llengua estrangera; les activitats formatives com "l'escola de pares"; el finançament d'equips informàtics per al centre educatiu; l'acollida d'alumnes abans o després de l'horari lectiu; la compra i distribució de llibres de text; l'organització de colònies o sortides extraescolars, etc.

Per impulsar aquestes iniciatives, les AMPA han elaborat sistemes d'autofinançament i han

desenvolupat una important capacitat de gestió molt relacionada amb el temps no lectiu. Per tant, han reforçat l'economia social del seu entorn.

Si aquesta situació s'ha generalitzat a tot Catalunya ha estat possible gràcies al paper de les Federacions de pares i mares, les quals, amb els seus serveis i propostes globalitzades, han enfortit el teixit associatiu de les famílies a l'entorn de l'escola.

Els consells escolars de centre

És necessari clarificar el paper dels consells escolars de centre (CEC). Sovint s'espera que funcionin com a òrgans de gestió dels centres educatius, quan en realitat és molt difícil que acompleixin aquesta funció.

No és possible que el consell escolar de centre actuï com a gestor eficaç perquè té una composició massa heterogènia: professionals remunerats, pares voluntaris, alumnes, representant del municipi i personal d'Administració i serveis. La pràctica demostra que quan es pretén que el CEC acompleixi aquesta funció, la responsabilitat de la gestió del centre queda difosa, i això impedeix, justament, una bona gestió. S'aconsegueix just el contrari d'allò que es pretén.

La gestió ha de ser funció principal de la direcció del centre. El CEC hauria d'articular la participació dels diferents sectors de la comunitat educativa col·laborant en la bona dinàmica i gestió del centre.

El percentatge de pares que voten per escollir els seus representants al CEC, o el nombre de pares que assisteixen a l'assemblea ordinària de l'AMPA no s'han de considerar com únics indicadors de la participació de les famílies. Allò que realment interessa és avaluar la participació social que s'impulsa en el centre a través de la iniciativa de les AMPA.

Propostes

Sobre el reconeixement de les AMPA

1. Reconèixer el paper de les AMPA com la via de participació col·lectiva de les famílies en el centre educatiu i en el sistema educatiu.
2. Declarar les AMPA com associacions d'utilitat pública.
3. Introduir mesures fiscals que comportin aquest reconeixement i que facilitin la seva tasca.
4. Considerar les AMPA gestores dels recursos que l'Administració aporti per a les activitats que els són pròpies, amb l'objectiu d'evitar discriminacions.

Sobre la formació de mares i pares

5. Impulsar una política de formació adreçada a les famílies que tingui com a prioritat els programes innovadors de formació.
6. Aprofitar l'estructura de les escoles de mares i pares creades per les federacions d'AMPA, evitant duplicar esforços.
7. Promoure programes de formació o escoles de mares i pares orientades en tres sentits: la formació per a la funció parental, la formació per a la participació en els centres escolars, i la formació per a la implicació comunitària (comunitats d'aprenentatge, projectes educatius de ciutat, etc.).

Sobre la comunitat escolar

8. Fomentar i afavorir espais de diàleg i confrontació d'idees entre família, educadors i direcció del centre, a fi d'acostar les famílies als educadors i fer contínues i coherents les pràctiques educatives.
9. Articular mecanismes de col·laboració entre les AMPA i els equips directius dels centres.
10. Considerar el foment de les relacions entre l'AMPA i l'equip docent com una responsabilitat pròpia de la direcció del centre.
11. Tenir en compte la valoració de l'AMPA en el procés d'avaluació interna i externa del centre.

Sobre el consell escolar de centre

12. Redefinir la funció del CEC com a marc de participació, recollida i debat de les iniciatives de la comunitat educativa, atorgant clarament a la direcció del centre la funció de màxim òrgan de gestió.
13. Promoure la participació de les famílies al CEC, especialment a través de les AMPA, entenent aquesta participació com una aportació concreta a la bona gestió del centre.

L'escola i les necessitats horàries i de serveis de les famílies

- a) L'anàlisi comparativa dels horaris i calendaris escolars demostra que a l'ensenyament primari el nombre de dies i hores lectives per curs no és diferent del de la majoria dels països

europaus. La distribució de la jornada entre el matí i la tarda és adequada si es pensa en el rendiment dels alumnes, però el parèntesi del migdia a l'escola pública (dues hores i mitja o tres) sembla massa ampli.

b) D'altra banda, a l'educació primària hi ha actualment una diferència de cinc hores setmanals entre l'horari escolar de la majoria dels centres privats concertats i el dels públics. Aquesta sisena hora diària està sovint dedicada a la realització d'activitats complementàries, que són voluntàries i de pagament per part de les famílies. Això diferencia alumnes i centres, segons que ofereixin o no aquesta atenció a l'alumnat.

c) A l'ESO els alumnes disposen generalment d'una o dues tardes lliures a la setmana. Aquesta situació, especialment a primer i segon, crea moltes disfuncions familiars per la dificultat que tenen les famílies per atendre els fills i filles. Ara bé, també es considera que tenir alguna tarda sense classe pot ser bo perquè els nois i noies aprenguin a gestionar el seu temps no escolar, sobretot al segon cicle.

d) L'oferta del servei d'acollida de matí o de tarda, que actualment ja ofereixen molts centres mitjançant l'AMPA, aconsegueix la funció d'ajuda a la conciliació dels horaris familiars i els escolars. És, per tant, una bona iniciativa per desenvolupar en tots aquells centres que avaluin la seva necessitat.

e) La comunicació i l'intercanvi entre les famílies i l'escola és molt important. A causa de les obligacions laborals, sovint els pares i les mares tenen dificultats per assistir a les reunions amb els tutors quan aquestes es convoquen en l'horari escolar. Les administracions, les AMPA, els equips docents i les empreses han de facilitar la trobada entre professorat i família creant dispositius efectius perquè aquestes reunions puguin tenir lloc.

f) El total de dies de vacances escolars a Catalunya no és diferent del que tenen els altres països europeus. Tanmateix, resulta atípica la seva distribució al llarg del curs, a causa d'una concentració excessiva de dies de vacances en el període estival i l'existència de períodes lectius molt llargs sense descans.

A l'estiu, les onze setmanes actuals mantenen massa temps els alumnes deslligats de l'activitat escolar. Tot i això, un període llarg de descans és bo per als alumnes, per trencar la rutina i els horaris fixats del curs, i perquè és convenient que tinguin altres espais de socialització a més a més del de l'escola; també és bo per al professorat, per al seu descans i perquè pot dedicar un cert temps al reciclatge i preparació de la docència, cosa que assegura una educació de qualitat. Però cal anar cap a una reducció del període de vacances estiuenques que s'hauria de compensar amb increments equivalents en altres èpoques de l'any. El repté és aconseguir un calendari més racional que s'ajusti a la programació dels centres, amb períodes lectius homogenis i una distribució de les vacances d'acord amb aquesta programació.

g) La distribució de les vacances no estivals està determinada principalment per festes populars i celebracions religioses, però no sembla la més adequada per optimitzar el rendiment dels alumnes. El període més problemàtic és el de gener a juny. La variabilitat en les dates de celebració de la Setmana Santa provoca sovint que el segon trimestre resulti excessivament llarg. També es constata un cert descompassament entre la programació trimestral “real” dels centres i els trimestres del calendari escolar.

h) Catalunya és un país molt divers pel que fa al clima i a la realitat social, de manera que un determinat calendari escolar pot ser adequat per a algunes comarques però no ser-ho per a d'altres. Caldria fugir de la uniformitat i pensar que hi pot haver solucions diverses als temes d'horari i calendari segons les peculiaritats socials i climàtiques de cada territori.

Propostes

1. **Sobre l'horari del dia a dia.** Dedicar una hora del migdia a activitats complementàries de reforç i aprofundiment de les matèries del currículum que en cap cas s'hauria d'incrementar, proposades pel professorat, aprovades pel CEC i vinculades al PEC, a tots els centres públics. Tots els centres haurien de poder programar aquesta sisena hora. Cal estudiar un sistema de finançament que tendeixi a la gratuïtat (aportacions del Departament d'Educació i de l'administració local, copagament, sistema de beques, etc.).

2. **Sobre el servei d'acollida.** Cada centre hauria d'estudiar la necessitat del servei d'acollida de matí i/o de tarda. També cal estudiar un sistema de finançament que descarregui d'aquesta despesa les famílies amb menys recursos (copagament família-Administració, sistema de beques, bonificació de les empreses, aportacions de l'Administració local, etc.).

3. **Sobre el calendari d'inici i final de curs.** Iniciar el curs lectiu la segona setmana de setembre. Ara bé, l'escola ha d'estar oberta als alumnes de l'1 de setembre al 30 de juny. La primera setmana de setembre (de l'1 al 8) i la darrera de juny (del 25 al 30) s'organitzaran com a període d'acollida, amb activitats complementàries i extraescolars. Cal estudiar el seu sistema de finançament perquè tendixin a la gratuïtat (aportacions de les administracions autonòmica i local, copagament, sistema de beques, bonificacions de les empreses, etc.).

4. **Sobre la setmana no lectiva del segon trimestre.** Partint d'un marc regulador general elaborat per l'Administració educativa, quant al nombre de dies, hores lectives, temps total de vacances i intervals horaris, cada centre podrà reconvertir en setmana no lectiva —però amb el centre obert— alguna de les setmanes del mes de febrer o març. Caldrà tenir cura, però, que no tots els centres coincideixin en unes mateixes dates.

5. **Sobre l'adaptació al clima de la zona geogràfica.** Les administracions territorials (municipal, comarcal), els consells escolars municipals i les AMPA han de poder arribar a acords

referents als horaris i els períodes de vacances de les escoles del seu àmbit. És important que l'horari s'adeqüi a les característiques socials i climàtiques de l'entorn.

6. **Sobre els llibres de text.** Aconseguir la gratuïtat dels llibres de text per a les famílies amb pocs recursos, tendint cap al seu cofinançament.

7. **Sobre les sortides i les colònies escolars.** Dotar els centres d'un sistema de beques per assegurar que tots els infants puguin realitzar les sortides i colònies programades per l'escola, amb una retribució compensatòria per als professionals docents.

8. **Sobre les beques de menjador escolar.** Revisar la dotació automàtica de beca de menjador a l'alumnat que fa servir el transport escolar finançat per l'Administració. A canvi, cobrir el cost real de menjador a aquelles famílies amb pocs recursos.

Les activitats educatives més enllà de l'horari lectiu

Les noves necessitats socials de les famílies i els infants estan provocant una demanda creixent de serveis i activitats extraescolars dins i fora de les escoles, per als *períodes d'abans i de després de l'horari lectiu*, en la *franja horària de migdia* i en les *èpoques de vacances*. Paral·lelament, cada vegada hi ha més famílies que veuen que no n'hi ha prou amb el temps escolar per assolir una formació integral dels joves i que cal cercar altres espais i oportunitats per a la convivència i l'oci que facin possible que l'activitat educativa sigui una realitat més enllà de l'horari lectiu.

En les circumstàncies actuals no es pot demanar a l'escola que assumeixi tota sola aquest repte i encara menys que ho faci dins l'horari lectiu. Avui dia l'ensenyament reglat ha deixat de tenir l'exclusiva en l'acció educativa fora de l'àmbit familiar, i s'ha donat pas a altres agents educatius que, des de dins i fora de l'escola, es coresponsabilitzen en aquesta tasca tan complexa.

El temps lliure és un temps educatiu i la seva importància qualitativa i quantitativa serà cada vegada més gran. És un temps de valoració social a l'alça, que pot fer més profundes les diferències socials entre els infants i adolescents i les seves famílies si no disposa d'un plantejament educatiu clar i si permet que sigui el mercat, per si sol, qui decideixi com s'organitza.

A Catalunya, el teixit social ha generat fórmules diverses per adaptar-se al temps actual. L'oferta educativa no lectiva s'ha canalitzat principalment a través de les escoles, de les AMPA, dels centres d'esplai, de les entitats culturals o esportives i de la iniciativa privada.

L'oferta educativa, més enllà de l'horari lectiu s'ha convertit per a les famílies en un element

important a l'hora de triar escola. Això ha estat possible gràcies al treball de molts voluntaris i voluntàries des de les AMPA i al suport dels equips de mestres i professorat; i, massa sovint, malgrat l'absència dels recursos i del reconeixement institucional necessaris.

El servei de menjador, els serveis d'acollida del matí, les activitats extraescolars, o els casals en períodes de vacances, representen un plus de qualitat per als centres que els programen i afavoreixen l'acostament de les famílies als centres, potenciant una participació més activa en l'educació dels infants.

D'altra banda, també és bo assenyalar-ne les febleses: el model basat en el voluntarisme més estricte pot acabar fent inviables les pròpies activitats i serveis. L'exigència de qualitat i la necessitat d'atendre aspectes legals, laborals i educatius, fan que la gestió d'activitats sigui d'una complexitat cada vegada més gran, alhora que les responsabilitats associades també són majors. Aquests aspectes poden arribar a descoratjar certs sectors de famílies compromeses.

Paral·lelament a la trajectòria de les AMPA, el paisatge pedagògic català de l'educació "més enllà de l'horari lectiu" s'ha anat enriquint amb l'aportació de les entitats d'educació en el lleure, amb un fort component voluntari, organitzant colònies, casals, campaments, esplai de cap de setmana i, en alguns casos, esplai de funcionament diari.

Des de fa temps, però, les entitats d'esplai han començat a col·laborar amb les escoles en la prestació de serveis i activitats extraescolars. Actualment viuen un procés de professionalització creixent, alhora que impulsen un nou perfil educatiu, el de l'educador en el lleure. La seva presència s'ha fet més visible i més ferma, així com la dels moviments i federacions que les agrupen.

Tres reptes clau: qualitat, equitat i coresponsabilitat

L'educació no formal en el context social actual té tres reptes bàsics: la qualitat, l'equitat i la coresponsabilitat.

L'exigència per part de les famílies és cada vegada més gran. Cal que aquestes activitats i serveis, en la mesura en què cada vegada requereixen més coneixements i preparació específica, es realitzin de manera professionalitzada, amb la màxima competència i qualitat, amb una gran adaptabilitat i una avaluació permanent.

D'altra banda, es tracta d'aconseguir que l'altre temps educatiu sigui per a tots i totes sense exclusions. Els serveis educatius no han de discriminar cap infant, adolescent o família per raons culturals, de gènere, ètniques, religioses o econòmiques. Les entitats sense ànim de lucre i de servei públic són les més indicades per desenvolupar aquests serveis. Estan arrela-

des al territori, tenen experiència educativa en el món del lleure amb nens i joves i compaginen la participació de voluntaris amb criteris de qualitat i de professionalització.

Finalment, per afrontar els nous reptes esmentats, el centre educatiu ha d'enfortir la vinculació al territori, per tal que tots els agents de la comunitat educativa —mestres, famílies, Administració local, espais i associacions— assumeixin la coresponsabilitat de l'educació. Les respostes de proximitat, arrelades al territori, són les més eficaces i les que resolen més bé els reptes de qualitat i de consolidació dels projectes.

Les famílies han d'implicar-se fortament en l'ocupació del temps lliure dels infants i adolescents, i no delegar en l'escola o l'institut la resolució d'aquest espai educatiu.

El professorat també s'hi ha de poder implicar, assegurant que les intervencions en el lleure són coherents amb el projecte educatiu de centre i donant suport a la seva tasca.

Les administracions públiques han de garantir el suport infraestructural, vetllar per la qualitat i assegurar que la població amb més dificultats pot accedir a aquests tipus de serveis.

Les associacions i les entitats de lleure han d'aportar el seu bagatge de treball educatiu en el temps lliure dels infants i dels adolescents.

No hem d'oblidar, però, que coresponsabilitzar no és delegar, diluir o disminuir la importància. Ben al contrari, avui més que mai les famílies han de valorar l'educació dels seus fills i filles, han de destinar-hi temps i energia. Han de formar-se, discutir, acordar, buscar aliats, fer pinya... per consolidar la funció parental i posar l'educació entre les primeres prioritats de la societat.

Propostes

Sobre la importància educativa de les activitats i la seva qualitat

- 1. Promoure la coherència educativa** entre les activitats i serveis extraescolars i els projectes educatius dels centres i de ciutats. El plantejament d'aquestes activitats ha de tenir l'aprovació del CEC i el suport dels altres agents educatius.
- 2. Elaborar un currículum de qualitat** adaptat al moment actual i complementari a l'educació formal, partint de les característiques dels infants i els adolescents catalans, la seva vida, el seu univers cultural i motivacional i les seves mancances educatives.
- 3. Promoure la professionalització i la formació especialitzada**, acollint el capital social que representa el voluntariat. Cal una oferta suficient de formació específica i exigir-la com a requisit imprescindible per treballar en aquest sector.

4. **Compactar els serveis sempre que sigui possible**, per millorar l'estabilitat dels equips. La compactació de serveis proporciona als monitors paquets de feina més sòlids i permet unes condicions laborals més satisfactòries.

5. **Potenciar la figura del coordinador o coordinadora**, bé sigui impulsant la figura de l'educador social a les escoles, o la del mestre en comissió de serveis, o donant suport directe als recursos humans de les entitats sense afany de lucre.

6. **Regular els aspectes bàsics de les activitats**, sense caure en reglamentismes, coordinant criteris entre els departaments de l'Administració: les ràtios, els preus, la formació, els aspectes laborals, la seguretat i la responsabilitat.

Els ajuntaments han de tenir un paper dinamitzador, facilitador i de coordinació territorial d'aquestes activitats. Així mateix, en la mesura que es tracta d'una educació no formal, a la Secretaria General de l'Esport i a la de Joventut, així com al Departament de Cultura i al de Benestar i Família els correspon també la implicació i participació interdepartamental en l'oferta d'aquestes activitats socioeducatives.

7. **Crear un observatori de l'altre temps educatiu**, impulsat des de l'Administració, que tingui la participació activa de tots els sectors implicats, per analitzar permanentment la situació del sector i fer propostes d'ordenació i millora.

Sobre l'equitat

A) Mesures per reduir el cost dels serveis

8. **Elaborar un estudi sobre la dimensió social i econòmica** de les necessitats familiars i socials quan al temps lliure dels infants, per tal d'aclarir què costaria que tots gaudissin de temps lliure educatiu i prendre les mesures oportunes.

9. **Proporcionar avantatges fiscals i reducció de quotes de la Seguretat Social** per a les entitats sense afany de lucre que proporcionen aquests serveis, per tal de reduir els preus finals i potenciar la consolidació de l'economia social en el sector.

10. **Promoure nous filons d'ocupació i crear contractes bonificats de monitors**, per tal d'incentivar l'ocupació en uns col·lectius que molt sovint tenen dificultats per trobar feina i alhora facilitar la reducció dels preus finals de les activitats i serveis. En aquest sentit, cal establir convenis de col·laboració entre el Departament d'Educació i les secretaries generals de l'Esport i de Joventut, el Departament de Cultura, i el Departament de Benestar i Família.

B) Mesures per universalitzar l'accés per part de tothom

11. Instaurar el cofinançament de les activitats i els serveis, amb la coresponsabilitat de les famílies, les administracions públiques, i les empreses on els membres de la família treballin, com a mesura bàsica per afrontar el finançament.

12. Atorgar beques específiques a les famílies amb necessitats econòmiques i socials, a través dels programes del Departament de Benestar i Família i de les àrees de Benestar Social dels ajuntaments.

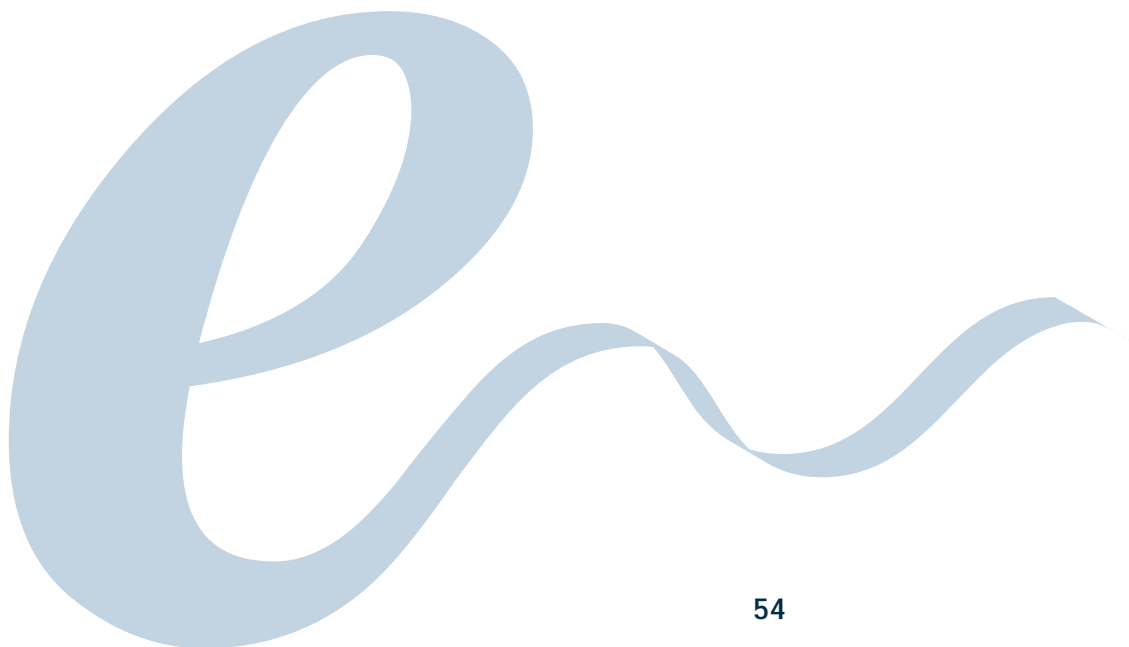
13. Definir "zones educatives preferents" per a la promoció intensiva de les activitats i serveis extraescolars en els barris o poblacions en què d'una manera generalitzada tota la comunitat està afectada de greus mancances.

Sobre el treball en xarxa

14. Prioritzar, sempre que sigui possible, els acords de les escoles i les AMPA amb les entitats de lleure sense afany de lucre, per tal de desenvolupar aquesta tasca afavorint l'associacionisme, la cohesió social i la qualitat de vida als territoris.

15. Transformar els consells escolars municipals en consells educatius municipals, per tal que s'incorporin les entitats de lleure i altres iniciatives educatives i culturals de les poblacions i es reforcin els projectes educatius de ciutat.

16. Transformar el Consell Escolar de Catalunya en Consell Educatiu de Catalunya per tal que incorpori una representació del sector del lleure educatiu i s'afavoreixi el reconeixement del temps lliure infantil i juvenil com a espai educatiu.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

1. El professorat, ha de dedicar més temps a l'atenció individualitzada a les famílies? Per què sí? Per què no?
2. És convenient i viable l'establiment d'un contracte de coresponsabilitat entre la família i l'escola? Quins compromisos haurien d'adquirir els pares i les mares? I el professorat?
3. El consell escolar de centre, ha de ser un òrgan de control de la gestió o només de participació?
4. És oportuna la participació d'un representant del municipi en els centres privats concertats igual com ho fan als centres públics?
5. És convenient canviar el calendari escolar? En cas afirmatiu, com es podria compensar l'ampliació del calendari de dies lectius? Utilitzant els dies de pont? Fent horari intensiu durant els mesos de juny i setembre? Amb una setmana no lectiva entre febrer i març?
6. S'hauria de generalitzar la sisena hora complementària a l'escola pública, tal com ja es fa a l'escola concertada? Qui l'hauria d'impartir? Quina funció hauria de tenir?
7. Com es pot facilitar l'accés de tots els infants i joves a una educació de qualitat que vagi més enllà de l'horari lectiu?

e

Coresponsabilitat dels ajuntaments amb l'educació

COORDINADOR:

JOAN MANUEL DEL POZO

MEMBRES DEL GRUP DE TREBALL:

FRANCESC COLOMÉ, RAMON FARRÉ, CARLES MARTÍNEZ I EMPAR PONT

Introducció

L'Acord per a un Govern catalanista i d'esquerres, signat al Saló del Tinell, en el preàmbul expressa la voluntat de governar des dels principis de “proximitat, subsidiarietat i col·laboració lleial entre institucions de qualsevol nivell de govern”; i, ja en el capítol dedicat a la política educativa, es proposa “un canvi de rumb en la política educativa” —a la introducció—, una part important de la qual es vol que sigui “un acord amb els ajuntaments per **cooperar**” —apartat 1—; que s'assoleixi “la **cogestió** del sistema (de matriculació) amb els municipis” —apartat 4—; i finalment que es pugui “cogestionar la planificació educativa, tot creant mecanismes de **coresponsabilitat** i de cogestió entre el Departament competent en matèria educativa i les administracions locals” —apartat 5.

Un concepte clau és el de **coresponsabilitat**, que expressa sobretot una disposició bàsica de govern que ha d'inspirar polítiques on concorrin competències, iniciatives i aportacions del Departament d'Educació de la Generalitat amb competències, iniciatives i aportacions de les administracions locals. Cal sobreentendre —però no és sobrer fer-ho explícit— que aquesta disposició no és una simple concurrència d'accions, sinó que principalment és una actitud relacional, un veritable capteniment i estil de treball regit pel principi de confiança mútua. Destaquen també els conceptes de **cooperació** i **cogestió**; l'actitud relacional esmentada ha de fer possible que administracions que se senten coresponsables cooperin eficaçment en la cogestió del sistema o, vist a l'inrevés, administracions que cooperen i cogestionen se sentin plenament coresponsables. Per això, més enllà de la necessària precisió de funcions i competències de cada administració, el procés que es proposa rep el nom de **coresponsabilitat competencial**.

La coresponsabilitat competencial: els principis

El procés de coresponsabilitat competencial es fonamenta en el principi de subsidiarietat, que expressa la voluntat d'acostar al màxim als ciutadans la capacitat real de decidir les polítiques públiques, en el nostre cas les d'educació. Un ajuntament és una institució especial-

ment preparada per copsar les demandes, articular les aspiracions i optimitzar les possibilitats que l'entorn immediat ofereix per a l'educació dels nens i nenes, nois i noies. A més, la proximitat i la identificació fàcil dels responsables polítics i administratius fa més difícil la temptació administrativa del distanciament, amb les diferents variants de fugides endavant de caire pretesament tècnic. El principi de subsidiarietat, amb tot, no exclou, sinó que de fet suposa l'existència de polítiques d'àmbits més generals. L'àmbit de poder més local ha de tenir la capacitat de decidir polítiques educatives pròpies i ha de procurar que s'articulin, en benefici dels ciutadans, amb polítiques i programacions d'àmbit superior que, per raons d'equitat i accés igualitari als serveis públics de qualitat, de cohesió social i cultural, de coherència administrativa, de seguretat jurídica o altres de similars, optimitzin la prestació del servei públic corresponent, en el nostre cas l'educatiu. La subs subsidiarietat, al capdavant, no és simplement una manera diferent i neutra d'organitzar des de la proximitat la decisió de polítiques i la prestació de serveis, sinó que es justifica sobretot perquè ha de ser facilitadora d'una millor interpretació política de les necessitats de la població i, finalment, promotora d'eficàcia en la prestació dels serveis que es deriven d'aquelles polítiques.

Es pot dir que, malgrat unes insuficiències històriques greus en alguns casos i una dura limitació general de recursos econòmics, els ajuntaments i la resta d'administracions locals han transformat pobles, viles i ciutats en una acció sostinguda que, si té un valor destacable, és justament un altíssim sentit de la responsabilitat en la prestació de tota mena de serveis, molts d'ells no obligats per llei; justament per la proximitat dels ciutadans als seus governs locals, s'ha produït un creixement constant d'exigència de nous serveis que, tot i les esmentades limitacions, han aconseguit satisfer molt positivament els demandants. Entre aquests serveis, els d'educació han estat —i en els darrers anys molt singularment— objecte de treball preferent per als municipis. La llei obliga a uns mínims, que es compleixen sobradament, però els ciutadans han fet implicar els ajuntaments en una gamma àmplia de prestacions educatives, on destaquen les escoles bressol, les escoles d'adults, les escoles de música o d'arts, l'oferiment de recursos educatius, el foment de la participació educativa a través dels consells escolars municipals i de centre i tantes altres que aquí no cal detallar. El principi genèric de subsidiarietat pot trobar justament en el reconeixement d'aquesta experiència de la gestió de les administracions locals dels darrers vint-i-cinc anys un reforçament empíric de la seva proposta teòrica de bona governança a través de la proximitat.

Els ciutadans esperen —i els ajuntaments han demostrat responsabilitat i capacitat per assumir-ho— que existeixi una habilitació legal formalment reconeguda per fer una gestió política de les necessitats de la població en matèria educativa més pròxima. Com en altres àmbits de gestió importants en què els ciutadans esperen que l'autoritat més immediata respongui i resolgui problemes i disfuncions diàriament, la qual cosa genera una intensa atenció política i administrativa, també en educació la identificació de l'autoritat propera només pot beneficiar les expectatives, per no dir exigències, creixents dels ciutadans que, molts d'ells com a pares, també es coresponsabilitzen des de la seva posició de l'educació dels fills.

El principi de subsidiarietat s'articula directament amb un principi d'alta qualitat social i pedagògica: el valor de l'autonomia. Una ciutat amb competència real en l'organització de l'educació és una ciutat que s'educa autònomament gràcies a l'exercici d'aquesta responsabilitat i que està en òptimes condicions de promoure l'autonomia de cada un dels seus centres educatius perquè s'hi fomenti finalment el creixement de tots en l'autonomia personal. L'esforç de proximitat i autonomia local que es vol promoure entraria en contradicció amb si mateix sempre que l'autonomia municipal no tingués continuïtat en la immediata i real autonomia dels centres del seu territori; el valor de l'autonomia no és sols polític o administratiu, sinó que és especialment educatiu i social i per això els centres, com a espais educatius formals, l'han de tenir com una de les condicions principals d'una bona tasca educativa diària.

D'altra banda, l'ideal democràtic i també pedagògic de la participació és molt més fàcil d'exercir justament perquè tothom té capacitat per fer arribar d'una manera molt directa les seves consideracions i propostes a les autoritats amb capacitat i responsabilitat per resoldre les qüestions que es plantegen.

Establertes aquestes consideracions, el pas següent ens ha de conduir a la construcció de propostes que avancin en la materialització d'allò que anomenem "coresponsabilitat competencial" de polítiques educatives.

La proposta que segueix es planteja com un primer pas, certament molt important però no maximalista, d'un procés de perspectives més àmplies al llarg del temps: el dia a dia de la seva aplicació anirà orientant les possibilitats reals futures de noves formes de distribució del pes d'aquesta coresponsabilitat competencial que tot seguit s'estableix.

La coresponsabilitat competencial: la proposta

La proposta de coresponsabilitat competencial expressa una voluntat general de cooperació i cogestió que, per òbvies raons de seguretat jurídica entre altres, requereix una definició precisa de funcions de les administracions implicades. Amb tot, una part notable de les funcions següents apareixeran o bé sota el concepte de "competències concurrents" o bé, en algun cas, com el dret d'una administració a "participar" en les funcions pròpies d'una altra. Restarà, doncs, per fer un procés prou delicat d'afinament tècnic dels espais compartits, bé siguin de "concurrència competencial" o bé de "participació" en la d'altri.

La proposta es distribueix en quatre àmbits competencials: el primer, de competències generals; el segon, de competències en la gestió dels ensenyaments de règim general; el tercer, de competències sobre ensenyaments no obligatoris; i el quart, de competències en participació davant les noves necessitats educatives. Per referir-nos, dins aquest document,

a l'administració educativa de la Generalitat, parlarem de "Departament" i, amb relació a les administracions locals, parlarem d'"ajuntaments" —que majoritàriament seran els responsables, però s'entén que en alguns casos poden ser altres les administracions locals implicades, com ara diputacions i consells comarcals, o les mancomunitats que poguessin organitzar-se autònomament com a zones educatives entre grups de municipis per assumir amb prou capacitat administrativa algunes de les funcions o competències que es proposen.

Àmbit 1. Competències generals

Planificació general: el Departament exerceix la planificació general del sistema i, de manera concurrent amb els ajuntaments s'elabora la programació dels ensenyaments i el mapa escolar. Les "taules de planificació" són instruments que poden consolidar-se per a l'exercici d'aquesta funció concurrent. També s'elaborarà de manera concurrent l'estadística escolar.

Ordenació acadèmica: al Departament li correspon l'ordenació general i, de manera concurrent amb els ajuntaments, s'incorporarà el context que la faci adaptada a l'entorn, respecte a l'autonomia dels centres.

Escolarització d'alumnes de règim general i obligatori (3-16): el Departament és responsable de la determinació de l'oferta educativa. Els ajuntaments participen en la planificació de l'oferta local i del procés d'escolarització i són responsables de la informació en el seu municipi. De manera concurrent, el Departament i els ajuntaments despleguen el procés d'escolarització, decideixen la zonificació escolar, formen les comissions d'escolarització a partir de l'instrument ja iniciat de les oficines municipals d'escolarització, fan el seguiment, avaluació i anàlisi de la preinscripció i la matriculació, i decideixen l'adscripció de centres de primària a secundària i el calendari i l'horari escolars.

Creació, construcció i manteniment de centres públics: és competència del Departament la creació i ampliació de centres de titularitat pública, així com la programació econòmico-financera de creació de centres. Els ajuntaments aporten els solars, fan la proposta de necessitats i de la corresponent temporització i assumeixen el manteniment dels centres dels quals tenen la titularitat demanial —titularitat de l'edifici, no de l'activitat que s'hi desplega per llei. Concorren en el procés de decisions sobre solars i la seva idoneïtat, construcció, temporització i ampliació de centres; també comparteixen responsabilitat en les obres de reforma, adequació i manteniment.

Avaluació del sistema: és competència del Departament la inspecció general del sistema i la seva avaluació, així com la dels ensenyaments i la dels centres. Els ajuntaments seran consultats per a l'elaboració dels plans d'inspecció, informaran els plans d'avaluació i rebran la

informació dels resultats. De manera concurrent, analitzaran i avaluaran els components del sistema: centres, personal, serveis educatius i resultats acadèmics i acordaran accions de millora.

Àmbit 2. Competències en la gestió dels ensenyaments de règim general

Educació infantil 3-6, educació primària, educació secundària obligatòria: el Departament és responsable de l'ordenació, la programació general, l'avaluació i la garantia, si escau, de la prestació de serveis de menjador i transport. Els ajuntaments participen en la coordinació dels serveis educatius. Les dues administracions concorren en la supervisió dels serveis de menjador i transport i els programes de suport a l'ensenyament i elaboren informes i propostes en el marc dels processos d'avaluació.

Formació professional: el Departament i els ajuntaments concorren a facilitar la relació dels centres que imparteixen formació professional amb el teixit empresarial de l'àmbit geogràfic corresponent. També es coordinen per a l'elaboració de programes de Transició Escola-Treball, el desplegament dels quals correspon als ajuntaments.

Àmbit 3. Competències sobre ensenyaments no obligatoris

Etapa educativa 0-3: el Departament fa la planificació, la regulació i l'ordenació bàsica de l'etapa educativa de 0 a 3 anys i aporta finançament per a inversions, sosteniment de les places, subvencions i beques. Els ajuntaments són responsables i titulars dels centres públics del seu municipi, de la construcció d'aquests centres, del seu professorat i personal, i tenen per delegació tant la capacitat d'autoritzar l'obertura de centres privats d'aquest nivell com la de subvencionar-ne, si escau, els ensenyaments. Departament i ajuntaments concorren en la planificació, el sosteniment dels centres públics, l'ordenació de l'activitat educativa, l'admissió de nens i nenes i l'exercici de les funcions generals referents a l'administració educativa.

Ensenyaments musicals i artístics: el Departament planifica aquests ensenyaments i estableix els pressupostos, la regulació i l'ordenació bàsica. Els ajuntaments tenen la titularitat de les escoles de música, són responsables de la seva construcció i del seu professorat i personal. Departament i ajuntaments concorren en la planificació, el sosteniment de les escoles de música, l'admissió d'alumnes i l'autorització d'obertura d'escoles de música privades. El Departament i els ajuntaments concorren en la planificació dels altres ensenyaments artístics.

Formació d'adults: el Departament fa la planificació i estableix els pressupostos, la regulació i l'ordenació bàsica de la formació d'adults. Els ajuntaments són titulars dels centres públics

blics, són responsables de la seva construcció i del seu professorat i personal i de l'admissió d'alumnes. Departament i ajuntaments concorren en la planificació i el sosteniment dels centres públics.

Àmbit 4. Competències en participació davant les noves necessitats educatives

Participació: els ajuntaments són responsables del Consell Escolar Municipal. Departament i ajuntaments concorren en la participació en el consell escolar dels centres públics.

Vigilància de l'escolaritat obligatòria i prevenció del fracàs escolar: els ajuntaments participen en la responsabilitat de fer complir l'escolaritat obligatòria, en l'elaboració de programes de prevenció del fracàs escolar, en la coordinació dels serveis necessaris per a aquesta prevenció i coordinen totes aquestes activitats amb els centres. Departament i ajuntaments concorren en la coordinació general de programes i en el seu finançament.

Obertura de centres públics fora de l'horari escolar: els ajuntaments impulsen l'organització d'activitats en els centres fora de l'horari escolar. Departament i ajuntaments coordinen les activitats amb els centres i administren la cessió d'espais en horari no lectiu.

Coordinació del coneixement entre els centres i el seu entorn: els ajuntaments organitzen els programes de coneixement de l'entorn i els ordenen i gestionen. El Departament rep informació dels programes.

Programes d'atenció a població amb necessitats específiques: el Departament aporta informació per als programes d'atenció a població amb necessitats específiques, coopera en els sistemes d'acollida que s'organitzin, estableix mesures compensatòries d'educació, organitza l'atenció escolar específica i finança beques i ajuts compensatoris. Els ajuntaments gestionen sistemes d'informació, d'atenció i acollida a la població amb necessitats específiques, executa actuacions compensatòries, atén aquesta població fora de l'àmbit escolar i gestiona les beques i els ajuts compensatoris. Departament i ajuntaments coordinen els programes, col·laboren en el reforçament de l'aprenentatge escolar i promouen la coordinació d'administracions educatives, socials i de salut.

L'aplicació d'aquesta proposta de coresponsabilitat competencial requerirà, entre altres condicions, que totes les funcions puguin dur-se a terme amb plena eficàcia, la qual cosa podrà implicar que en alguns casos, i per a algunes funcions, els municipis, especialment els de menys població, no així els grans i mitjans, que hom creu que estaran en condicions d'exercir-les en el marc estricte del seu terme, es plantegin de mancomunar serveis o col·laborar en la seva prestació en àrees o zones educatives, si escaigués, respectant les seves competències i l'autonomia municipal, sens perjudici de l'existència d'altres administracions lo-

cals que puguin assumir així mateix competències i funcions en matèria educativa. Es pot assenyalar, només orientadorament, que sembla aconsellable que la zona educativa, que en cap cas no ha de ser una divisió territorial administrativa —ni s'ha d'entendre com a tal—, abasti un àmbit en el qual almenys es pugui produir una oferta sostinguda de places escolars —amb els seus serveis educatius connexos— en els ensenyaments de règim general corresponents al tram d'edats 3-18 i on es pugui dur a terme la col·laboració efectiva entre el Departament d'Educació i les administracions locals implicades.

Aquesta proposta de coresponsabilitat competencial, per la qual els ajuntaments adquireixen algunes funcions i competències educatives noves respecte a la situació legal actual i moltes funcions compartides també noves amb el Departament d'Educació, exigirà un esforç molt rellevant a les administracions municipals. Tant des d'un punt de vista simplement jurídic, com des d'una consideració del valor polític de l'esforç d'implicació dels ajuntaments malgrat les seves reconegudes limitacions financeres, el Govern, en el marc dels pressupostos anuals, haurà de garantir el finançament suficient i efectiu de les delegacions i concurrencies competencials als ajuntaments des del moment en què comencin a assumir-les.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

- 1. Els ajuntaments han tingut poques competències legals en educació. En molts països tenen responsabilitats importants; és convenient que Catalunya es planteji un increment de responsabilitats municipals en educació?**
- 2. La participació dels ajuntaments en política educativa, ha de tenir límits? Quins? Per què?**
- 3. El desplegament de l'autonomia dels centres, es pot veure afavorit per una major implicació dels ajuntaments en la política educativa? En quin sentit?**
- 4. Quins riscos hi pot haver en l'existència de competències compartides entre dues administracions? Quins avantatges?**
- 5. Quins criteris poden ajudar a constituir les "zones educatives"?**
- 6. En quins aspectes concrets caldria que el municipi prengués més responsabilitats?**
  - Activitats extraescolars?
  - Absentisme i fracàs escolar?
  - Programes d'inserció professional?
  - Altres?